

Van overtuiging tot actie

Een wapen tegen messengeweld

Een verkennend onderzoek naar de effectiviteit van de jongerencampagne #shanksdown op de gewenste attitude- en gedragsverandering ten aanzien van messengeweld bij Rotterdamse jongeren

Master's thesis (FSWS575)

Universiteit: Erasmus Universiteit Rotterdam

Faculteit: Erasmus School of Social and Behavioural Sciences (ESSB)

Masteropleiding: Grootstedelijke Vraagstukken en Beleid

Naam: Bente Vermij

Studentennummer: 627439bv

Begeleider: Prof. dr. RJ van der Veen

Datum: 25 juni 2023

Abstract

In dit verkennende onderzoek wordt aan de hand van de Realist Evaluation Method (Pawson & Tilley, 1997) de effectiviteit van de jongerencampagne #shanksdown op de attitude- en gedragsverandering van Rotterdamse jongeren ten aanzien van messengeweld geëvalueerd. De campagne is getoetst aan de hand van sociologische literatuur over attitude- en gedragsvorming en voorlichting, en is in de praktijk onderzocht middels interviews met betrokkenen van de lesprogramma's van #shanksdown. De programmatheorie waarop de jongerencampagne is gebaseerd wordt grotendeels ondersteund door sociologische literatuur. In de praktijk lijkt het lesprogramma van #shanksdown ook effectief, mits er voldaan wordt aan bepaalde contextuele factoren. Het lesprogramma leidt tot de beoogde attitudeverandering en gedragsintentie mits de leerling gemotiveerd is, de uitvoerders beschikken over toereikende capaciteiten, de inhoud aansluit met de normen binnen de klas en de aanwezigheid van derden uitblijft. De effectiviteit van de fotoshoots voor een #shanksdown-pledge en het online delen daarvan lijkt daarnaast ook afhankelijk van de sociale norm buiten de schoolomgeving en het uitblijven van de verspreiding van de posters binnen de school. De praktijk laat zien dat met veel van deze contextfactoren rekening wordt gehouden, maar dat er nog ruimte is voor verbetering. Hiervoor worden aanbevelingen gegeven.

Geweldig Rotterdam - #shanksdown – Realist Evaluation Method – Attitudeverandering - Gedragsverandering

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
1.1. <i>Introductie</i>	4
1.2. <i>Probleemstelling</i>	5
1.3. <i>Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie</i>	6
2. Theoretisch kader.....	7
2.1. <i>Realist Evaluation Method</i>	7
2.1.1. CMO-model	7
2.2. <i>Attitude- en gedragvorming ten aanzien van messengeweld</i>	8
2.2.1. Attitude ten aanzien van messengeweld	9
2.2.2. Subjectieve normen.....	9
2.2.3. Waargenomen gedragscontrole.....	10
2.3. <i>Bewustwording & voorlichting</i>	11
2.3.1. Preventie en voorlichting	11
2.3.2. Voorlichting over criminaliteitsvormen.....	12
2.3.3. Voorwaarden voor gedragsverandering	13
3. Methodologie.....	14
3.1. <i>Realistic evaluation</i>	14
3.2. <i>Onderzoeksaanpak</i>	14
3.2.1. Beleidsanalyse	14
3.2.2. Werking en effectiviteit van het beleid	15
3.2.3. Ethiek en privacy	16
3.2.4. Betrouwbaarheid en validiteit.....	16
4. Beleidsanalyse.....	17
4.1. <i>Programmatheorie #shanksdown</i>	17
4.2. <i>Interventies #ShanksDown</i>	18
4.3. <i>Reconstructie CMO-model</i>	21
4.4. <i>Theoretische evaluatie</i>	23
4.4.1. Deelconclusie en te onderzoeken interventies	26
5. Uitvoeringsanalyse	27
5.1. <i>Programmatheorie #shanksdown</i>	27
5.2. <i>Over de Streep</i>	28
5.2.1. Gebruik en werking interventie.....	28
5.2.2. Contextfactoren voor effectiviteit.....	29
5.3. <i>Dialogtheaterstuk Shank</i>	30
5.3.1. Gebruik en werking interventie.....	30
5.3.2. Contextfactoren voor effectiviteit.....	31
5.4. <i>Connect</i>	32
5.4.1. Gebruik en werking interventie.....	32
5.4.2. Contextuele factoren voor effectiviteit	34
5.5. <i>#Shanksdown-pledges</i>	35

5.5.1.	Gebruik en werking interventie.....	35
5.5.2.	Contextuele factoren voor effectiviteit	36
5.6.	<i>Deelconclusie uitvoeringsanalyse.....</i>	<i>37</i>
6.	Conclusie en discussie	39
6.1.	<i>Conclusie</i>	<i>39</i>
6.2.	<i>Discussie</i>	<i>41</i>
6.3.	<i>Aanbevelingen voor de praktijk en vervolgonderzoek.....</i>	<i>41</i>
7.	Referentielijst.....	42
8.	Bijlagen	46
	<i>Bijlage 1: Topiclijsten</i>	<i>46</i>
	<i>Bijlage 2: Respondentenlijst.....</i>	<i>50</i>
	<i>Bijlage 3: Observatieschema uitvoering Shank.....</i>	<i>51</i>
	<i>Bijlage 4: Informatie- en toestemmingsformulier.....</i>	<i>53</i>
	<i>Bijlage 5: Ethics and privacy checklist.....</i>	<i>55</i>
	<i>Bijlage 7: Aanbevelingen voor de praktijk en vervolgonderzoek</i>	<i>63</i>

1. Inleiding

1.1. Introductie

Het messenbezit en -gebruik in Nederland is de afgelopen jaren fors gestegen. Deze ontwikkeling is niet onopgemerkt gebleven in de media (zie bijvoorbeeld NOS, 2022; Algemeen Dagblad, 2023). Opvallend is het aandeel minderjarigen dat verdacht wordt van een delict in combinatie met illegaal wapenbezit dat tussen 2020 en 2021 met 57 procent is gestegen (Ministerie van Justitie en Veiligheid, 2022). Hoewel de toename sinds 2017 een landelijke trend is, lijkt het messengeweld zich steeds meer naar stedelijke gebieden te verplaatsen (Van Hulzen, 2021).

De stijging van steekincidenten is bij uitstek merkbaar in Rotterdam (Sonnemans, 2020). Als reactie op het toenemende geweld is gemeente Rotterdam aangesloten bij het Actieplan Wapens en Jongeren dat door het ministerie van Justitie en Veiligheid is opgesteld (Rijksoverheid, 2020). Dit actieplan is het samenwerkingsverband van vijftien gemeenten met lokale en landelijke organisaties om het wapengeweld onder Nederlandse jongeren terug te dringen. Naar aanleiding van dit actieplan heeft gemeente Rotterdam de bewustwordingscampagne 'Geweldig Rotterdam' gelanceerd.

Geweldig Rotterdam is een initiatief onder aanvoering van gemeente Rotterdam in samenwerking met Bureau Het Alternatief (HALT), Stichting Jongerenwerk op Zuid (JOZ), Openbaar Ministerie, politie, Raad voor de Kinderbescherming, Reclassering Nederland, Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond, de Rotterdamse Elektrische Tram N.V. (RET) en het Zorg en Veiligheidshuis Rotterdam (Geweldig Rotterdam, z.d.). De bewustwordingscampagne bestaat uit twee componenten. Enerzijds richten zij zich met Geweldig Rotterdam op de algehele samenleving, stakeholders en partners. Anderzijds willen zij de primaire doelgroep - 12 tot 18-jarige Rotterdammers - bereiken met de jongerencampagne '*#shankdown*'.

Binnen de kaders van *#shankdown* worden verschillende interventies ingezet om de beeldvorming én het gedrag ten aanzien van messen te beïnvloeden. Door met de jongeren in gesprek te gaan moet er een gedachte- en gedragsverandering gerealiseerd worden om een bijdrage te leveren aan het hoofddoel, minder wapenbezit en -gebruik.

1.2. Probleemstelling

Er is sprake van een trend waar steeds meer Rotterdamse jongeren messen bezitten met maatschappelijke onrust als gevolg. Gemeente Rotterdam wil met de jongerencampagne #shanksdown het messenbezit en -gebruik onder Rotterdamse jongeren verminderen. Om dit hoofddoel te realiseren, wordt binnen dit onderzoek in kaart gebracht in hoeverre de jongerencampagne #shanksdown bijdraagt aan een mentaliteits- en gedragsverandering. De doelstelling is daarom inzicht krijgen in de effectiviteit van de jongerencampagne #shanksdown op de gewenste attitude- en gedragsverandering ten aanzien van messengeweld bij Rotterdamse jongeren. Voor het behalen van dit doel zijn hoofd- en deelvragen opgesteld welke worden beantwoord middels de 'Realist Evaluation Method' (Pawson en Tilley, 1997). De hoofdvraag luidt:

“Hoe effectief is de jongerencampagne #shanksdown op de attitude- en gedragsverandering van Rotterdamse jongeren ten aanzien van messengeweld en hoe is dit te verklaren?”

Voor de beantwoording van de hoofdvraag zijn vier deelvragen opgesteld:

- *Wat is de jongerencampagne #shanksdown om het gedrag en de attitude van Rotterdamse jongeren ten aanzien van messengeweld te veranderen?*
- *Hoe geschikt is de jongerencampagne #shanksdown, gekeken naar de literatuur over gedrags- en attitudevorming en voorlichting op scholen?*
- *Hoe is de jongerencampagne #shanksdown in de praktijk gebracht?*
- *Waarom is de jongerencampagne #shanksdown wel of niet effectief?*

1.3. Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie

Dit onderzoek beoogt bij te dragen aan de huidige wetenschappelijke kennis over messengeweld onder jongeren in Nederland. In tegenstelling tot internationaal onderzoek, is er relatief weinig bekend over de oorzaken en achtergronden van messengeweld bij Nederlandse jongeren (Weerman, Roks, van den Broek & Willink, 2022, p. 24). Dit gebrek aan onderzoek bemoeilijkt de rechtvaardiging van beleid op basis van empirisch bewijs (Eades, Grimshaw, Silvestri & Solomon, 2007, p. 31). Door inzicht te verschaffen in de mechanismen en de invloed van de context die de werking van een interventie beïnvloeden, draagt dit onderzoek bij aan de wetenschappelijke kennis over messengeweld onder Nederlandse jongeren en kan het de ontwikkeling van *evidence-based* beleid bevorderen.

De uitkomsten van dit onderzoek dragen bij aan de oplossing van de messenproblematiek in Rotterdam. Dit maakt het onderzoek ook maatschappelijk relevant. Niet alleen de jongeren zelf, maar ook ouders, onderwijsinstellingen, opinieleiders en de algehele samenleving worden geraakt door de messenproblematiek (Geweldig Rotterdam, 2021). Dergelijke maatschappelijke onrust staat ook regelmatig centraal in (nieuws)media, waardoor de stad onveiliger lijkt met verhoogde onveiligheidsgevoelens als gevolg (Weerman et al., 2022, p. 141). De inzichten die dit onderzoek verschaft kunnen de basis vormen voor passender beleid om een attitude- en gedragsverandering effectief te realiseren, maar ook de heersende maatschappelijke onrust te verminderen.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt relevante theorie besproken met betrekking tot het onderzoek. Allereerst wordt de Realist Evaluation Method (Pawson & Tilley, 1997) besproken die gedurende dit onderzoek wordt toegepast. Vervolgens wordt ingegaan op theorie over attitude- en gedragsvorming ten aanzien van messengeweld en welke rol voorlichting kan hebben in de verandering daarvan.

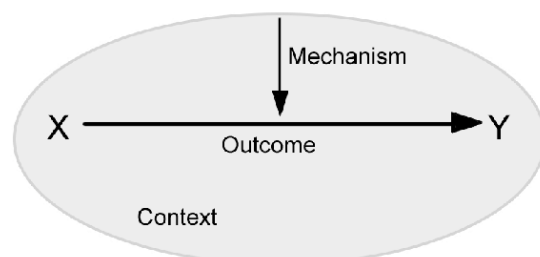
2.1. Realist Evaluation Method

De 'Realist Evaluation Method' is een theoriegestuurde beleidsevaluatiemethode die wordt gebruikt in sociaalwetenschappelijk onderzoek (Pawson & Tilley, 1997). Anders dan de 'klassieke' experimentele evaluatiemethode, focust deze methode op het identificeren van generatieve mechanismen die een programma in werking zetten en hoe deze interageren met de context om bepaalde uitkomsten te produceren. Naast aantonen óf een interventie werkt, verklaart deze evaluatiemethode ook waarom deze werkt. Dit maakt Realist Evaluation een geschikte methode om (nieuwe) programma's en hun uitkomsten te evalueren (Pawson, 2006).

De Realist Evaluation methode heeft als uitgangspunt de '*program theory*' (Pawson, 2006, p. 26). Deze programmatheorie omvat de veronderstellingen over de mechanismen waarop een programma gebaseerd is om de beoogde resultaten te bereiken. De programmatheorie kan getoetst worden middels een reconstructie van het CMO-model dat binnen de Realist Evaluation Method wordt gebruikt als analytisch raamwerk om de generatieve mechanismen te identificeren die de uitkomsten van een interventie beïnvloeden.

2.1.1. CMO-model

Interventies (X) bieden middelen die mechanismen in gang zetten (M), die op basis van de kenmerken en omstandigheden van programmadeelnemers (C) resulteren in wisselende uitkomsten (O) (Pawson, 2006, p. 24) (figuur 1).

Figuur 1: het CMO-model (Pawson, 2006)

Mechanismen beschrijven de krachten die inherent zijn aan een programma en wat het is aan het systeem dat ervoor zorgt dat dingen gebeuren (p. 23). Mechanismen maken het mogelijk om de causale regelmatigheden te verklaren. Echter, de werking van een mechanisme en de verwachte uitkomst staat niet vast.

De context waarbinnen een sociaal programma zich afspeelt is namelijk ook bepalend voor de uitkomstpatronen (p. 24). Interventies worden altijd geplaatst in bestaande omstandigheden die keuzes van programmadeelnemers beïnvloeden. Dergelijke contextuele invloeden kunnen verdeeld worden in vier categorieën; *individuals, interpersonal relations, institutional settings* en *infrastructure* (p. 31). ‘Individuals’ doelt op de individuele capaciteiten en kenmerken waarover de belangrijkste actoren beschikken. De ‘interpersonal relations’ gaan over de interpersoonlijke relaties tussen de stakeholders van de interventie. De ‘institutional settings’ hebben betrekking op de regels, normen en gebruiken en ‘infrastructure’ over de sociale, economische en culturele omgeving.

De uitkomsten van sociale programma’s kunnen verklaard worden door de bovengenoemde contextuele invloeden in combinatie met de in werking gestelde mechanismen (Pawson & Tilley, 1997). Dit zijn de gewenste resultaten die worden verwacht als gevolg van de implementatie van het programma, maar ook de onbedoelde uitkomsten. Om causale verbanden te identificeren, dienen uitkomstpatronen begrepen te worden in plaats van wetmatigheden te zoeken (Pawson, 2006, p. 22).

2.2. Attitude- en gedragsvorming ten aanzien van messengeweld

Gezien de wens van #shanksdown om een attitude- en gedragsverandering te realiseren, wordt besproken hoe houding en gedrag ten aanzien van messengeweld kunnen ontstaan. De *Theory of Planned Behavior* – een model dat zich richt op het verklaren en veranderen van gedrag - stelt dat gedrag voortkomt uit de intenties van een individu (Ajzen, 1991). Deze intentie wordt beïnvloed door de attitude, subjectieve normen en de waargenomen gedragscontrole. In de onderstaande paragrafen wordt besproken op welke wijze deze elementen messenbezit en -gebruik kunnen verklaren.

2.2.1. Attitude ten aanzien van messengeweld

De attitude gaat over de mate waarin een persoon een gunstige of ongunstige houding heeft ten opzichte van het gedrag (Ajzen, 1991, p. 188). Bij een positieve houding is de kans groter dat de persoon het gedrag bewust zal vertonen. Jongeren baseren hun ideeën over messengeweld op zowel persoonlijke ervaringen, als verhalen die zij van elkaar én via (sociale) media horen (Weerman et al., 2022, p. 101). Hoewel velen messengebruik afkeuren, geldt deze houding niet voor alle jongeren (p. 116). Voor sommigen is het dragen van een mes een symbool van status, eer en een middel om door anderen gerespecteerd of met rust gelaten te worden (p. 113). Kwesties van mannelijkheid zouden messenbezit voor sommigen rechtvaardigen (Palasinski & Riggs, 2012, p. 470). Behoeftte aan fysieke verdediging en respect en beperkt vertrouwen in autoriteiten blijken voorspellend voor agressieve mannelijkheid, wat kan leiden tot mestolerantie (Palasinski, Brown, Shortland, Riggs, Chen & Bowman-Grieve, 2019, p. 6.). Ook zou messenbezit een protectieve functie hebben om de angst om aangevallen te worden te verminderen als gevolg van verhoogde onveiligheidsgevoelens (Traynor, 2016, p. 257). Volgens Palasinski en Riggs (2012) ontstaan dergelijke onveiligheidsgevoelens door het ervaren gebrek aan bescherming van autoriteiten (p. 469). Onder meer het gebrek aan politieaanwezigheid in kwetsbare buurten zou het dragen van een mes construeren als een legitieme reactie op potentiële bedreigingen. Tenslotte zou een gebrek aan besef van de juridische en medische gevolgen van een messteek invloed hebben op de houding tegenover messengeweld (Tribe, Harris & Kneebone, 2018, p. 2).

2.2.2. Subjectieve normen

De subjectieve norm verwijst naar de manier waarop een persoon denkt dat anderen in zijn omgeving oordelen over het uit te voeren gedrag (Ajzen, 1991, p. 188). Wanneer wordt verwacht dat het gedrag als normaal of goed wordt beschouwd, is de kans groter dat de persoon het gedrag zal vertonen. Binnen de messenproblematiek speelt het karakter van (vrienden)groepen een belangrijke rol (Weerman et al., 2022, p. 30). Jongeren streven veelal twee doelen na; status en erbij horen (Dijkstra & Veenstra, 2019, p. 282). Leeftijdsgenoten vormen hierbij een belangrijke context waarbinnen zij deze doelen nastreven door delinquente activiteiten uit te voeren of door met delinquente anderen om te gaan. Om de kans op uitsluiting te verkleinen stemmen jongeren hun gedrag en opvattingen af op hun vriendengroep (Dijkstra & Veenstra, 2019, p. 285).

Afhankelijk van de groep waartoe jongeren (willen) behoren speelt groepsdruk ook een rol. Enerzijds kan een groep ondersteuning bieden om jongeren te behoeden voor negatief gedrag door bijvoorbeeld de verwachting dat zij hun vrienden kwijtraken als zij zich met messengeweld bezighouden (Weerman et al., 2022, p. 106). Anderzijds lijken jongeren zich als gevolg van de groepsdruk binnen een straatcultuur te willen conformeren aan de gedragsverwachtingen van de groep waar zij onderdeel van (willen) zijn (p. 104). Als binnen deze groep wapengebruik niet wordt afgekeurd - of zelfs wordt aangemoedigd – zullen zij zelf eerder een wapen gebruiken. Door de aanstootgevende levensstijl binnen een straatcultuur worden jongeren vaker blootgesteld aan een toenemend risico en slachtofferschap (Traynor, 2016, p. 263) wat het messenbezit vergroot (Weerman et al., 2022, p. 30).

Verder hebben sociale mediakanalen voor sommigen ook een katalyserende werking op de sociale druk om een mes te dragen. Rivaliserende groepen gebruiken sociale media om elkaar te intimideren door een gewelddadig imago te creëren (Roks & van den Broek, 2020, p. 106-107). Sociale media hebben zo de potentie om een groot publiek van vrienden, rivalen en andere betrokkenen te bereiken en het ontstaan van conflicten te beïnvloeden.

2.2.3. Waargenomen gedragscontrole

De waargenomen gedragscontrole verwijst naar de mate waarin de persoon gelooft dat het gedrag eenvoudig uit te voeren is (Ajzen, 1991, p. 188). Wanneer de persoon gelooft dat gedrag eenvoudig is uit te voeren, is de kans groter dat het gedrag bewust wordt vertoond. Om gewelddadig gedrag te verminderen, dienen jongeren controle uit te oefenen over hun gedrag en hun sociale omgeving (Valois, Zullig & Revels, 2017, p. 269-270). Dit vereist (zelfregulerende) vaardigheden om risico's te verminderen waarbij overtuigingen over zelfeffectiviteit een belangrijke rol spelen. Met name de mate van emotionele zelfeffectiviteit zou verklaren waarom sommige individuen beter in staat zijn om met weerstand om te gaan. Emotionele zelfeffectiviteit wordt gedefinieerd als het vermogen om negatieve emoties te vermijden of het vermogen om de emotionele toestand te herstellen door bijvoorbeeld jezelf te kalmeren (Valois et al., 2017, p. 270).

Ook iemands moraliteit en zelfcontrole zijn bepalend voor de mate waarin regelovertreding een optie is (Wikström, 2010). Het hebben van een sterk moraal maakt dat iemand het overtreden van regels nooit als alternatief ziet. Echter, iemand met een zwakke moraliteit kan regelovertreding wel als alternatief zien. De mate waarin iemand over

zelfcontrole beschikt wordt dan belangrijk. Hierbij kan worden gedacht aan de mate waarin iemand geneigd is toe te geven aan impulsen of aanvallend reageert op anderen. Wanneer iemand over voldoende zelfcontrole beschikt, is diegene beter in staat om zich te beheersen wanneer er sprake is van uitdagingen. Daarentegen zou iemand met minder zelfcontrole sneller zwichten voor de verleidingen of druk van de omgeving.

2.3. Bewustwording & voorlichting

Naast de vermindering van messengeweld is het voorkomen ervan ook van groot belang. In het kader van preventie is het creëren van bewustwording over messengeweld onder jongeren belangrijk (Van Loon-Dijkers, van der Hoff, Achahchah & Distelbrink, 2021, p. 12). Als onderdeel van jongerencampagne #shanksdown worden er lesprogramma's ingezet in het onderwijs om een attitude- en gedragsverandering te realiseren. Onderstaande paragrafen gaan in op voorlichting en bewustwording met betrekking tot attitude- en gedragsverandering ten aanzien van messengeweld.

2.3.1. Preventie en voorlichting

Om bewustwording te vergroten kan preventie of voorlichting worden ingezet in verschillende ontwikkelingsstadia van een criminaliteitsprobleem (Rijksoverheid, 2020, p.14) op basis van drie programmatypes: universele, selectieve en gerichte interventies (Van Lier & De Castro, 2008, p.78). Universele interventies richten zich op de algemene populatie om te voorkomen dat gedragsproblemen ontwikkelen. Dergelijke primaire preventie wordt bijvoorbeeld gedaan met voorlichtingen in alle klassen. Secundaire preventie in de vorm van selectieve interventies richt zich op kinderen of locaties met een verhoogd risico op het ontstaan van gedragsproblemen. Gerichte interventies zijn een vorm van tertiaire preventie en bedoeld voor kinderen die al ernstige gedragsproblemen vertonen waarbij het plegen van strafbare feiten voorkomen moet worden, zoals reclasseringstoezicht.

In een preventieprogramma kan bewustwording worden gecreëerd met voorlichting, ofwel het doelbewust beïnvloeden van mensen op kennis-, attitude- en/of gedragsniveau. Er zijn vier typen voorlichting te onderscheiden (Baas, 1997, p. 3). *Informatieve voorlichting* legt de nadruk op informatieoverdracht. Met *vormende voorlichting* dient de ontvanger in staat te worden gesteld om zelf een beslissing te nemen. *Preventieve voorlichting* heeft het creëren en behouden van positief gedrag als doel en *overredende* voorlichting is tenslotte gericht op

een verandering in gedrag of attitude. Bij voorlichting op scholen moet een onderscheid worden gemaakt tussen degene die de voorlichting geeft (de zender), de boodschap (de inhoud van de voorlichting), de ontvanger (degene die de voorlichting ontvangt) en het sociale systeem waarbinnen de voorlichting plaatsvindt (de klas of school) (Humbert, 1990).

2.3.2. Voorlichting over criminaliteitsvormen

In Nederland vormen scholen een geschikte plek om jongeren te benaderen voor voorlichting omdat zij hier vaak aanwezig zijn (Kleinjan & Engels, 2010, p. 225). Met het oog op de effectiviteit van voorlichting wordt er vaak gepleit voor overredende voorlichting waarmee gepoogd wordt veranderingen in de mentaliteit en het gedrag teweeg te brengen (Van den Bedem, Van den Heuvel, Schelling & Schiewold, 1991, p. 8). Echter, is het bij voorlichting over criminaliteitsvormen moeilijker om een effectieve gedragbeïnvloedende campagne te voeren dan bij andere onderwerpen (p.6). Waar voorlichting over messengeweld ertoe kan leiden dat jongeren meer afkeurend gaan denken en de attitude verandert, is het veelal onvoldoende om ook een gedragsverandering te realiseren. Zoals besproken in paragraaf 2.2 komt gedrag voort uit de intentie die naast de attitude ook wordt beïnvloed door de subjectieve normen en waargenomen gedragscontrole (Ajzen, 1991, p. 188). Als algemene regel geldt: hoe gunstiger de attitude en de subjectieve norm, en hoe groter de waargenomen gedragscontrole, hoe sterker de intentie van een individu om het gewenste gedrag uit te voeren. Bij een voorlichtingscampagne die streeft naar het verminderen van messengeweld zal naast het verhogen van het kennisniveau, dus ook de sociale norm moeten worden beïnvloed om de gedragsintentie te veranderen (Van den Bedem et al., 1991). De beïnvloeding van de sociale norm vergt een intensieve aanpak, omdat de hele groep moet worden aangepakt.

Om ongewenst gedrag te beïnvloeden dient er een gedragsalternatief geboden te worden (Van den Bedem et al., 1991, p. 6). Een dergelijk alternatief en de voordelen daarvan kunnen middels voorlichting aan de ontvanger getoond worden (p.55). Echter, bij vormen van criminaliteit zien jongeren veelal geen voordelen of beloning wanneer zij het ongewenste gedrag niet zouden vertonen, wat het bieden van een effectief gedragsalternatief vermoelijkkt. Daarnaast zou eenvoudige klassikale voorlichting minder effectief zijn omdat deze enkel bruikbaar zijn als middel om kennis te verspreiden (Muller, van der Leun, Moerings & Van Calster, 2010). Intensieve programma's waarbij cognitieve gedragstherapeutische

technieken worden gecombineerd met socialevaardigheidstraining zouden daarentegen wel effectief zijn om verandering van probleemgedrag tot stand te brengen.

2.3.3. Voorwaarden voor gedragsverandering

Waar voorlichting met betrekking tot messengeweld tot een attitudeverandering kan leiden, is het veelal moeilijker om het gedrag effectief te beïnvloeden (Van den Bedem et al., 1991, p.6). Toch zijn er volgens Baas (1997, p. 33), die de inzichten heeft ontleend aan Humbert (1990), voorwaarden waaraan voorlichtingen op scholen kunnen voldoen om ongewenst gedrag te verminderen. Zo moet de voorlichting de aandacht van de leerlingen trekken en vasthouden (1) en dient de boodschap en terminologie begrijpelijk te zijn (2). Daarnaast moet de voorlichting zijn afgestemd op de waarden en behoeften van leerlingen (3). Verder moet de voorlichting de afweging van de kosten en baten bij de leerling in hun gedragskeuze beïnvloeden door zowel de nadelen van het ongewenste gedrag als de voordelen van het gewenste gedrag te verduidelijken (4). Verder dienen voorlichtingen geloofwaardig te zijn (5) en niet in strijd met de geldende normen van de klas (6). De voorlichting moet ook aantonen hoe het gewenste gedrag in de praktijk kan worden gebracht (7). Indien de voorlichting de gewenste veranderingen teweegbrengt, moet het nieuwe gedrag in stand worden gehouden middels positieve feedback (8). Volgens Blackman (1995) dienen de onderwerpen en de doelstellingen duidelijk omschreven te zijn (9) en moet het programma aansluiten bij het beleid van de desbetreffende school (10). Verder moet duidelijk zijn wie verantwoordelijk is voor het voorlichtingsprogramma en wie daarbij invloed hebben (11) (Van den Bedem et al., 1991). Tenslotte moet de voorlichting in een behoefte voorzien en enkel toegepast worden op scholen waar problemen zich daadwerkelijk voordoen (12).

3. Methodologie

In dit hoofdstuk wordt eerst het gebruik van de 'Realist Evaluation Method binnen het onderzoek toegelicht. Vervolgens wordt de onderzoeks aanpak besproken. Tenslotte wordt ingegaan op privacy van respondenten.

3.1. Realistic evaluation

Om de effectiviteit van de jongerencampagne #shanksdown op de gewenste attitude- en gedragsverandering van jongeren te evalueren wordt in dit onderzoek gebruik gemaakt van de 'Realist Evaluation Method' (Pawson & Tilley, 1997). In tegenstelling tot evaluatiemethoden die zich richten op de uitkomst van een interventie, richt Realist Evaluation zich op het begrijpen van de onderliggende mechanismen en contextuele factoren die bedoelde en onbedoelde uitkomsten veroorzaken. Om die reden is de Realist Evaluation Method een geschikte methode om de mechanismen die leiden tot de gewenste resultaten in een specifieke context te identificeren en de effectiviteit van interventies te verbeteren. Wanneer duidelijk is hoe en onder welke omstandigheden een interventie de gewenste resultaten heeft, kan effectief worden bijgedragen aan het succes van #shanksdown bij de realisatie van gedragsverandering om het messengeweld tegen te gaan.

3.2. Onderzoeksaanpak

3.2.1. Beleidsanalyse

Om een antwoord te formuleren op de eerste twee deelvragen wordt er een beleidsanalyse van #shanksdown uitgevoerd waarin wordt nagegaan wat het huidige beleid is en in hoeverre deze geschikt is, gekeken naar de literatuur over attitude- en gedragsvorming en voorlichting op scholen. De beleidsanalyse bestaat uit een beschrijving van het huidige beleid en een reconstructie van de achterliggende programmatheorie. Dit houdt in dat de interventies, de beoogde uitkomsten en veronderstellingen waarop deze zijn gebaseerd in kaart worden gebracht middels een documentenanalyse van beleidsstukken van de gemeente Rotterdam en partners JOZ en Stichting Confro.

Vervolgens wordt de programmatheorie geëvalueerd vanuit het theoretische perspectief over gedrags- en attitudevorming en voorlichting op scholen om uitspraken te doen over de mogelijke effectiviteit. Het beleid van #shanksdown wordt vervolgens gereconstrueerd in het CMO-model waarin per interventie wordt toegelicht welke

mechanismen in een bepaalde context in gang worden gezet en tot welke uitkomsten dit leidt. Na de beleidsanalyse kan er een antwoord worden geformuleerd op de volgende twee deelvragen:

- *Wat is de jongerencampagne #shanksdown om het gedrag en de attitude van Rotterdamse jongeren ten opzichte van messengeweld te veranderen?*
- *Hoe geschikt is de jongerencampagne #shanksdown, gekeken naar de literatuur over gedrags- en attitudevorming en voorlichting op scholen?*

3.2.2. Werking en effectiviteit van het beleid

Na de beleidsanalyse wordt de werking en effectiviteit van het beleid in de praktijk onderzocht. De mate waarin de interventies tot een attitudeverandering leiden wordt gemeten middels zelfrapportage. Bij zelfrapportage wordt de respondent gevraagd om de attitudes te rapporteren en maakt het mogelijk om attitudeverandering te onderzoeken zonder nulmeting (Henerson, Morris & Fitz-Gibbon, 1987, p. 20). Binnen dit onderzoek wordt dat gedaan met open interviewvragen die gesteld worden aan leerlingen die hebben deelgenomen aan de lesprogramma's. De interviews zullen een semigestructureerd karakter hebben waarvoor een topiclijst is opgesteld om enerzijds structuur te bieden, maar ook belangrijke aanvullende informatie te verkrijgen (bijlage 1) (Merkus, 2021). De topiclijst representeert het theoretisch kader en het CMO-model. Bij zelfrapportage wordt ervan uitgegaan dat respondenten in staat zijn hun eigen gevoelens te herkennen en verwoorden en mogelijk sociaal wenselijke antwoorden geven (Henerson et al., 1987). Daarom wordt de attitude- en gedragsverandering van de leerlingen ook nagegaan bij de uitvoerders van het lesprogramma en de scholen waar deze hebben plaatsgevonden. In de praktijk houdt dit in dat twee professionals van Stichting Confro en JOZ (zenders), zeven leerlingen (ontvangers) en één docent (sociale systeem) is gevraagd om hun ervaringen en ideeën over de interventie te delen. Voorafgaand aan het interview is er toestemming gevraagd om het gesprek op te nemen zodat deze na afloop getranscribeerd en gecodeerd kon worden met Atlas-ti.

Aanvullend op de interviews heeft er ook één observatiemoment plaatsgevonden tijdens het theaterstuk *Shank* in de vorm van niet-participerende en gestructureerde observatie. Dit houdt in dat er niet is deelgenomen aan de activiteiten om de situatie niet te

beïnvloeden ter bevordering van de betrouwbaarheid en validiteit van de resultaten (Dingemans, 2016). De observatie is uitgevoerd middels een observatieschema die is gebaseerd op het CMO-model (zie bijlage 3). Na de praktische beleidsanalyse kan er een antwoord worden geformuleerd op de volgende twee deelvragen:

- *Hoe is de jongerencampagne #shanksdown in de praktijk gebracht?*
- *Waarom is de jongerencampagne #shanksdown wel of niet effectief?*

3.2.3. Ethiek en privacy

Gedurende dit onderzoek is de privacy van de respondenten gewaarborgd door verschillende maatregelen. Allereerst dienden de respondenten toestemming te geven voor het verzamelen, opslaan en analyseren van de gegevens via een *informed consent document* (bijlage 4). Via dit toestemmingsformulier is de respondent voorafgaand aan het onderzoek ingelicht over het doel en de aard van het onderzoek en de wijze waarop data wordt verzameld en geanalyseerd. Tevens is de respondent geïnformeerd dat de interviews worden opgenomen en dat de verzamelde data vertrouwelijk wordt behandeld. De transcripten zijn geanonimiseerd. Tenslotte zijn de ethische facetten waar dit onderzoek aan voldoet vastgelegd in een checklist (bijlage 5).

3.2.4. Betrouwbaarheid en validiteit

Gedurende dit onderzoek is gelet op het waarborgen van de betrouwbaarheid en validiteit van de gegevens. Door het trianguleren van verschillende gegevensbronnen en perspectieven van deelnemers, is bijgedragen aan de validiteit van het onderzoek (Creswell & Creswell, 2018, p. 274-275). Door attitude- en gedragsverandering op van basis zelfrapportage van de leerlingen te verifiëren bij de uitvoerders en een docent, wordt nagegaan of de uitkomsten consistent blijven. Daarnaast heeft er niet-participerende en gestructureerde observatie plaatsgevonden ter bevordering van de betrouwbaarheid en validiteit (Dingemans, 2016). Ook het gebruik van *thick descriptions* en het bespreken van tegenstrijdige informatie draagt bij aan de geloofwaardigheid (Creswell & Creswell, 2018, p. 274-275). Echter, omdat dit onderzoek toegespitst is op Rotterdamse jongeren die hebben deelgenomen aan de campagne onder invloed van specifieke contexten zijn de resultaten slecht generaliseerbaar.

4. Beleidsanalyse

In dit hoofdstuk wordt de programmatheorie besproken waarop de interventies van de jongerencampagne #shankdown zijn gebaseerd, welke worden toegelicht in de volgende paragraaf en vervolgens worden getoetst aan de sociologische literatuur.

4.1. Programmatheorie #shankdown

Naar aanleiding van het Actieplan Wapens en Jongeren heeft gemeente Rotterdam de bewustwordingscampagne 'Geweldig Rotterdam' gelanceerd. Met de jongerencampagne #shankdown richten zij zich op 12 tot 18-jarige Rotterdammers (Geweldig Rotterdam, z.d.). Door communicatie op een effectieve manier in te zetten om een gedrags- of op zijn minst een gedachteverandering teweeg te brengen wordt het hoofddoel van Geweldig Rotterdam nagestreefd, minder messenbezit en -gebruik onder jongeren. Binnen de jongerencampagne worden interventies ingezet waarbij verschillende mechanismen in gang worden gezet die stapsgewijs een attitude- en gedragsverandering teweegbrengen bij de jongeren (zie paragraaf 4.2).

De programmatheorie van #shankdown zou kunnen omvatten dat deze werken door het creëren van een veilige omgeving die praten over het onderwerp stimuleert en verbinding tussen de jongeren creëert, waarna de bewustwording en vaardigheden met betrekking tot messengeweld verhoogd wordt middels voorlichting. Door per interventie met een andere inhoud aan de slag te gaan moeten de jongeren geneigd zijn om een andere houding en gedragsintentie aan te nemen ten aanzien van messengeweld dat dient als een voorbereiding op het gewenste gedrag. De overige interventies dienen als middelen waarmee het gewenste gedrag uitgevoerd en volgehouden moet worden én andere jongeren moet beïnvloeden hetzelfde te doen. Op lange termijn moet dit bijdragen aan een vermindering van het messengeweld.

4.2. Interventies #ShanksDown

In deze paragraaf worden de interventies beschreven die in de jongerencampagne #shanksdown worden toegepast. Per onderdeel volgt een beschrijving van de interventie, mechanismen en uitkomsten. Tenslotte wordt de context besproken.

Over de Streep

Over de Streep (interventie, X1) is de eerste bijeenkomst van een driedelig lesprogramma voor het onderwijs. Dit onderdeel staat in het teken van verbinding creëren tussen de leerlingen en vormt de basis voor de volgende twee bijeenkomsten. Over de Streep wordt verzorgd door Stichting Confro waarbij de leerlingen ‘over de streep’ dienen te stappen wanneer zij stellingen met ‘ja’ beantwoorden. Als de Rotterdamse leerlingen deelnemen aan Over de Streep, wordt er respect, acceptatie, kwetsbaarheid en medeleven gestimuleerd waardoor zij inzien dat ze vaak dezelfde dingen meemaken en gelijksoortige problemen hebben (mechanisme, M1). Dit resulteert in verbinding tussen de leerlingen ondanks de verschillende achtergronden (uitkomst, O1). Hierdoor wordt er een ‘level playing field’ gecreëerd binnen een klas waarop voortgeborduurd wordt in ‘Shank’ en ‘Connect’ (O2).

Dialoogtheaterstuk Shank

Na het creëren van verbinding tussen de leerlingen, vormt het dialoogtheaterstuk ‘Shank’ de tweede interventie (X2) waarin de messenproblematiek op een herkenbare manier wordt gevisualiseerd. In deze tweede bijeenkomst van het lesprogramma wordt er na het zien van het theaterstuk door Stichting Confro een fundament gelegd voor het gesprek over messengeweld. Door de veilige omgeving van de klas, mede gecreëerd door Over de Streep, ontstaat er een dialoog tussen de leerlingen waarbij luisteren naar elkaar centraal staat. Als *Shank* aan Rotterdamse leerlingen wordt vertoond, worden de leerlingen aan het denken gezet over de messenproblematiek en krijgen zij perspectief mee over dat er altijd “andere” keuzes gemaakt kunnen worden (M2). Dit resulteert in bewustwording over wat het betekent om samen te leven in een wereldstad als Rotterdam (O3). Hierdoor kan een attitudeverandering teweeg worden gebracht onder de leerlingen ten aanzien van messengeweld (O4).

Connect

Na een verbindende les, een visualiserende les, staat 'Connect' in het teken van educatie. Geleid door jongerenwerkers van JOZ, wordt tijdens dit laatste onderdeel van het lesprogramma op een interactieve manier begrip bijgebracht over de uitdagingen van het samenleven. Als Connect wordt georganiseerd in een klas, dan worden er vaardigheden en gereedschappen bijgebracht op het gebied van zelfreflectie, identiteitsontwikkeling en keuzes maken (M3). Hierdoor leren de jongeren overwogen keuzes te maken (O5) en worden zij weerbaarder tegen negatieve invloeden zoals vroegtijdig schoolverlaten en afglijden naar criminaliteit (O6). Door de jeugd voldoende toe te rusten in deze kwetsbare fase kan naast een attitudeverandering, ook een gedragsverandering teweeg worden gebracht ten aanzien van messengeweld (O7).

#Shanksdown-pledge

De lesprogramma's van #shanksdown moeten jongeren aan het denken zetten over de messenproblematiek en hen warm maken om zich via een #shanksdown-pledge uit te spreken. Tijdens Connect vinden hiervoor fotoshoots plaats. Pledges zijn foto's van jongeren met daarop teksten over hoe zij van waarde zijn voor hun omgeving (X4). Deze foto's, gemaakt door fotograaf Mark Bolk, kunnen door de jongeren gedeeld worden op sociale media om zich uit te spreken tegen messengeweld. Als de jongeren deelnemen aan de fotoshoots voor een #shanksdown-pledge, dan zullen zij zich via een pledge op sociale media uitspreken tegen messengeweld (M4). Dit resulteert in een invloedrijke kritische massa die andere jongeren zowel online als offline uitdaagt hetzelfde te doen (O8).

Fakkeldragers & collegetours

Na afloop van de lesprogramma's krijgen de scholieren de kans om zich langer aan de campagne te verbinden door Fakkeldrager te worden. Fakkeldragers bedenken met behulp van JOZ een actie tegen messengeweld en hebben een rol in de collegetours. Deze collegetours zijn bijeenkomsten waar de jongeren, gastsprekers en een moderator gezamenlijk in gesprek gaan over messengeweld. Als de jongeren zich langer aan de campagne binden door Fakkeldrager te worden dan leveren zij zelf een positieve bijdrage aan de campagne door handvatten te leveren hoe we met elkaar het messengeweld terug kunnen dringen (M5) en krijgen zij inzicht in opleidingen, stages en bijbanen (M6). Dit

resulteert in handelingsperspectief voor henzelf en derden (O9) en een breed gedragen presentatie aan de Rotterdamse samenleving met praktische handvatten hoe we het messengeweld terug kunnen dringen (O10).

De context

De mechanismen die door de interventies in werking worden gezet zijn afhankelijk van verschillende contexten. De context van de jongerencampagne #shanksdown wordt toegelicht middels de vier I's (Pawson, 2006, p. 31) (zie paragraaf 2.1.1.) De eerste context (C1) betreft de individuele capaciteiten van de zender van de interventies. Wanneer de professionals van Stichting Confro of JOZ niet over de nodige competenties en eigenschappen beschikken om de interventies succesvol uit te voeren, kan er een ander mechanisme in werking worden gezet dan wanneer zij wel over de juiste capaciteiten beschikken. Hierbij kan gedacht worden aan gebruikmaken van begrijpelijke terminologie en de aandacht van de leerlingen kunnen trekken en vasthouden (Baas, 1997, p.33). De tweede context (C2) betreft de individuele capaciteiten van de jongere om de gewenste attitude- en gedragsverandering tegenover messengeweld te verwezenlijken. Zo kan gebrek aan eigen-effectiviteit, motivatie en attitude een ander mechanisme in werking zetten dan wanneer diegene wel over deze capaciteiten beschikt (Renes, van de Putte, van Breukelen, Loef, Otte & Wennekers, 2011).

De volgende context betreft de interpersoonlijke relaties tussen de verschillende stakeholders van de interventie (C3). Dit omvat de relaties binnen Geweldig Rotterdam en de partijen waar zij mee samenwerken voor de #shanksdowncampagne. Als de communicatie en afspraken moeizaam verlopen ontstaat de kans dat de uitvoering van de interventies verschillende (onbedoelde) uitkomsten genereert.

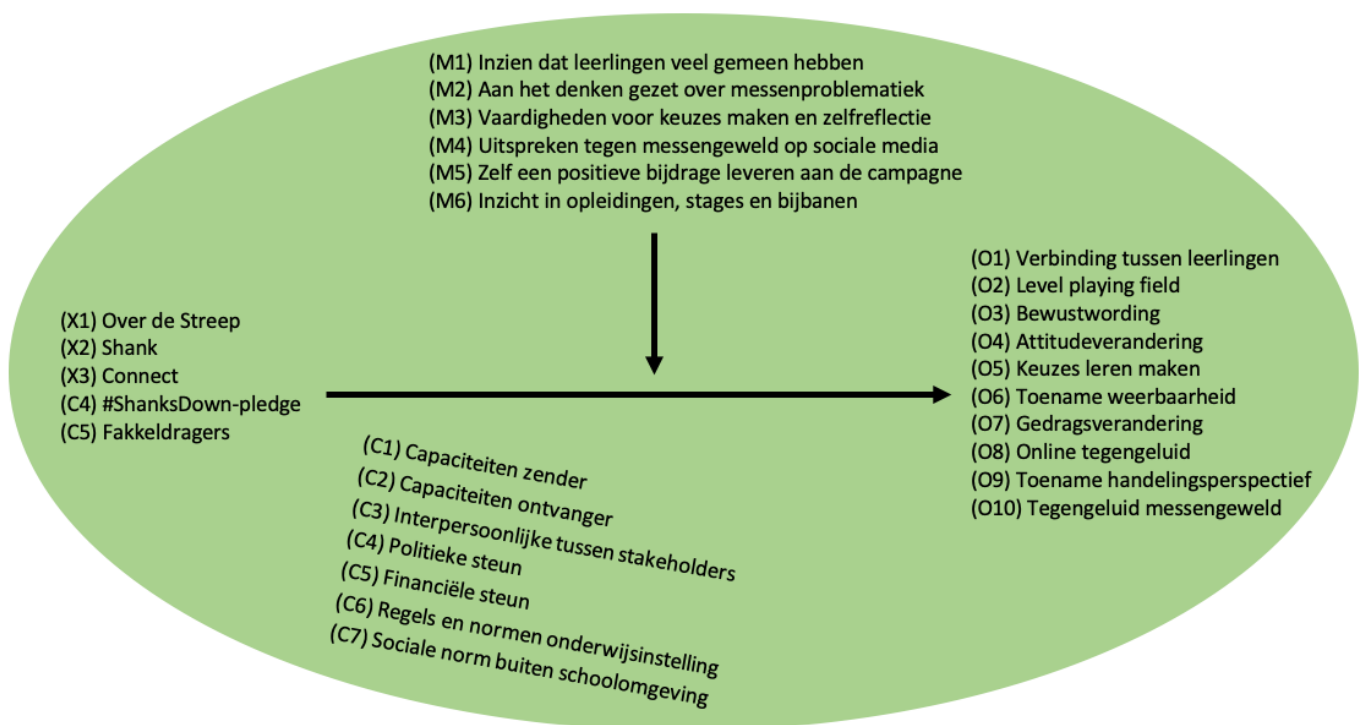
Wat de institutionele setting betreft, is de potentie voor gedragsverandering via campagnes afhankelijk van de ondersteuning via beleid (Renes et al., 2011, p. 12). Het beleid van #shanksdown is afhankelijk van de regels, normen en gebruiken die Geweldig Rotterdam hanteert. Daarnaast is de campagne onderdeel van het Actieplan Wapens en Jongeren van het ministerie van Justitie en Veiligheid (Rijksoverheid, 2020). Er moet dus voldoende politieke (C4) en financiële steun (C5) zijn om de interventies effectief te implementeren. Verder worden de interventies van #shanksdown veelal binnen een

schoolomgeving uitgevoerd. Dit maakt dat het beleid ook afhankelijk is van de regels, normen en gebruiken binnen de desbetreffende onderwijsinstelling (C6).

Tenslotte betreft de laatste context de infrastructurele context van de sociale, economische en culturele omgeving. De fysieke en sociale omgeving kunnen signalen afgeven, waardoor mensen met de juiste gedragsintentie alsnog niet het gewenste gedrag vertonen (Renes et al., 2011, p. 12). Wanneer de sociale norm ten aanzien van messengeweld in de bredere maatschappelijke context buiten de schoolomgeving in strijd is met die in de klas (C7), zal de gewenste gedragsverandering achterwege kunnen blijven (Van den Bedem et al., 1991).

4.3. Reconstructie CMO-model

De eerdergenoemde contexten, interventies, mechanismen en uitkomsten leiden tot de volgende schematische weergave van het CMO-model (figuur 2). In de tabel wordt het oorzakelijk verband tussen interventies, mechanismen, uitkomsten en context verder toegelicht.

Figuur 2: Reconstructie CMO-model van #shanksdowndown

Interventie (X)	Mechanisme (M)	Uitkomst (O)	Context (C)
<i>Als...</i>	<i>Dan...</i>	<i>Met het resultaat...</i>	<i>Mits...</i>
...Rotterdamse leerlingen deelnemen aan Over de Streep (X1).	...zien zij in dat ze vaak dezelfde dingen gemeen hebben door het stimuleren van respect, acceptatie, kwetsbaarheid en medeleven (M1).	...dat er verbinding ontstaat tussen de leerlingen ondanks verschillende achtergronden (O1). ...dat er een 'level playing field' wordt gecreëerd waarna op voortgeborduurd kan worden in 'Shank' en 'Connect' (O2).	...de capaciteiten van de zender toereikend zijn (C1). ...de ontvanger over de juiste individuele capaciteiten beschikt om een attitude- en/of gedragsintentie te verwezenlijken (C2). ...de interpersoonlijke relaties tussen de stakeholders juist zijn (C3). ...er voldoende politieke en financiële steun is (C4 & C5). ...de interventie aansluit met de regels en normen binnen de desbetreffende onderwijsinstelling (C6).
...het dialoogtheaterstuk 'Shank' aan Rotterdamse leerlingen wordt vertoond (X2).	...worden de leerlingen aan het denken gezet over de messenproblematiek en krijgen zij perspectief mee over dat er altijd "andere" keuzes gemaakt kunnen worden (M2).	...bewustwording ontstaat over wat het betekent om samen te leven in een wereldstad als Rotterdam (O3). ...dat er een attitudeverandering teweeg wordt gebracht bij de leerlingen ten aanzien van messengeweld (O4).	...de capaciteiten van de zender toereikend zijn (C1). ...de ontvanger over de juiste individuele capaciteiten beschikt om een attitude- en/of gedragsintentie te verwezenlijken (C2). ...de interpersoonlijke relaties tussen de stakeholders juist zijn (C3). ...er voldoende politieke en financiële steun is (C4 & C5). ... de interventie aansluit met de regels en normen binnen de desbetreffende onderwijsinstelling (C6).
...Connect wordt georganiseerd in een Rotterdamse klas (X3).	...worden er vaardigheden en gereedschappen bij de leerlingen bijgebracht voor het maken van keuzes en zelfreflectie (M3).	...dat zij concrete en overwogen keuzes te maken (O5). ...dat de leerlingen weerbaarder worden tegen negatieve invloeden (O6). ...dat er naast een attitudeverandering, ook een gedragsverandering teweeg wordt gebracht. (O7).	...de capaciteiten van de zender toereikend zijn (C1). ...de ontvanger over de juiste individuele capaciteiten beschikt om een attitude- en/of gedragsintentie te verwezenlijken (C2). ...de interpersoonlijke relaties tussen de stakeholders juist zijn (C3). ...er voldoende politieke en financiële steun is (C4 & C5). ... de interventie aansluit met de regels en normen binnen de desbetreffende onderwijsinstelling (C6).

<p>...jongeren deelnemen aan de georganiseerde fotoshoots om voor een #ShanksDown-pledge op de foto te gaan (X4).</p>	<p>...spreken jongeren zich op sociale media uit tegen messengeweld (M4).</p>	<p>...dat er een invloedrijke kritische massa ontstaat die andere jongeren uitdaagt hetzelfde te doen (O8).</p>	<p>...de ontvanger over de juiste individuele capaciteiten beschikt om een attitude- en/of gedragsintentie te verwezenlijken (C2).</p> <p>...er voldoende politieke en financiële steun is (C4 & C5).</p> <p>...de gedragsintentie niet in strijd is met de geldende sociale norm ten aanzien van messengeweld in de context buiten de schoolomgeving (X7).</p>
<p>...Rotterdamse jongeren zich langer aan de campagne verbinden door Fakkeldragers te worden van #ShanksDown (X5).</p>	<p>...leveren zij zelf een positieve bijdrage aan de campagne/collegetours door praktische handvatten te leveren hoe we met elkaar het messengeweld terugdringen (M5)</p> <p>...krijgen zij inzicht in opleidingen, stages en bijbanen (M6).</p>	<p>...dat er handelingsperspectief voor de jongeren en derden wordt gecreëerd (O9).</p> <p>...dat er een breed gedragen presentatie aan de Rotterdamse samenleving ontstaat met praktische handvatten hoe we met elkaar het messengeweld terugdringen (O10).</p>	<p>...de capaciteiten van de zender toereikend zijn (C1).</p> <p>...de ontvanger over de juiste individuele capaciteiten beschikt om een attitude- en/of gedragsintentie te verwezenlijken (C2).</p> <p>...de interpersoonlijke relaties tussen de stakeholders juist zijn (C3).</p> <p>...er voldoende politieke en financiële steun is (C4 & C5).</p> <p>...de gedragsintentie niet in strijd is met de geldende sociale norm ten aanzien van messengeweld in de context buiten de schoolomgeving (X7).</p>

4.4. Theoretische evaluatie

In deze paragraaf wordt gekeken in hoeverre het beleid van #shanksdown aansluit op de literatuur over attitude- en gedragsverandering en voorlichting op scholen. Hierbij wordt in kaart gebracht welke theorie wel en niet in lijn ligt met de interventies. Tenslotte wordt geconcludeerd in hoeverre de jongerencampagne van #shanksdown geschikt is ten opzichte van de literatuur.

Om het messengeweld te verminderen dient er een gedragsverandering plaats te vinden. Een blijvende gedragsverandering kan volgens de literatuur stapsgewijs worden bereikt door voorbereiding op het gedrag, het uitvoeren van de initiële actie en het volhouden van het gewenste gedrag (Renes et al., 2011, p. 13). Om de gewenste gedragsverandering te realiseren dient er eerst een gedragsintentie aanwezig te zijn, die wordt bepaald door de attitude en de heersende sociale norm ten aanzien van het gedrag (Fishbein & Ajzen, 1975).

Met #shanksdown wordt deze gedragsintentie gecreëerd via een driedelig lesprogramma voor het onderwijs dat bestaat uit Over de Streep, Shank en Connect. De school vormt hierbij een locatie die volgens de literatuur geschikt is om jongeren te benaderen voor voorlichting (Kleinjan & Engels, 2010, p. 225). Het gebruik van expliciete beïnvloedingsmechanismen is het meest geschikt om een duurzame gedragsverandering te realiseren wegens de informatieverwerking die eraan voorafgaat (Renes et al., 2011, p. 13). Door per bijeenkomst met een andere inhoud aan de slag te gaan en expliciete beïnvloedingsmechanismen in te zetten – zoals kennisoverdracht, bewustwording en handelingsperspectief bieden - wordt er stapsgewijs een attitudeverandering en gedragsintentie nagestreefd dat dient als voorbereiding op het gewenste gedrag. Vervolgens dienen de fotoshoots, de #shanksdown-pledges en collegetours als middelen waarmee de initiële actie uitgevoerd wordt en het gewenste gedrag volgehouden moet worden. Wat dat betreft komen de programmatheorie en interventies van de campagne overeen met de literatuur over het stapsgewijs bereiken van een blijvende gedragsverandering (Renes et al., 2011).

Uit de literatuur blijkt wel dat het bij voorlichting over criminaliteitsvormen veelal moeilijker is om een effectieve gedragbeïnvloedende campagne te voeren (Van den Bedem et al., 1991). Hoewel het lesprogramma met overredende voorlichting een attitude- en gedragsverandering nastreeft – een type voorlichting waar in de literatuur vaak voor wordt gepleit (Van den Bedem et al., 1991, p. 8) - zou regelmatige aandacht voor messengeweld veelal onvoldoende zijn om ook een gedragsverandering teweeg te brengen (p. 51). De mate waarin een gedragsverandering verwezenlijkt wordt is namelijk ook afhankelijk van de sociale normen ten aanzien van messengeweld. Hoewel het lesprogramma inspeelt op de normen binnen de desbetreffende klas, kan de sociale norm buiten de schoolomgeving in bijvoorbeeld vriendengroepen de gewenste gedragsverandering belemmeren. De beïnvloeding van de sociale norm vergt een intensieve aanpak (Van den Bedem et al., 1991, p. 51) en een effectieve beloning (Zijderveld, 1973) waarmee het ongewenste gedrag achterwege blijft. In hoeverre het lesprogramma in staat is om de sociale norm buiten de schoolomgeving te beïnvloeden zal moeten blijken uit de praktijkanalyse. Echter, de interventies van #shanksdown die buiten de school om plaatsvinden lijken wel gericht op het beïnvloeden van de sociale omgeving en het bestendigen van een gedragsverandering. Binnen de campagne kan dit in de vorm van fotoshoots voor een #ShanksDown-pledge, deze online te delen en Fakkeldrager te worden.

Volgens Baas (1997) zijn er enkele voorwaarden waaraan voorlichtingen op scholen moeten voldoen om ongewenst gedrag te verminderen (zie paragraaf 2.3.3.). Hier wordt enerzijds rekening mee gehouden door met de inhoud van de lesprogramma's in te gaan op de leefwereld van de jongeren, de nadelen van het ongewenste gedrag en de voordelen van het gewenste gedrag te benoemen en hen gereedschappen mee te geven. Anderzijds zal uit de uitvoeringsanalyse moeten blijken in hoeverre het lesprogramma voldoet aan de overige voorwaarden zoals het trekken en behouden van de aandacht en het bieden van een effectieve beloning (Zijderveld, 1973), en in hoeverre er naast een attitudeverandering ook een gedragsverandering tot stand komt.

Toch bevatten de programmatheorie en de interventies van #shanksdown verschillende elementen die volgens de literatuur een positieve werking hebben op de effectiviteit. Ten eerste wordt er in de campagne gebruik gemaakt van verschillende interventies die tegelijkertijd worden ingezet om de kans op succes te vergroten (Wakefield, Loken & Hornik, 2010). Daarnaast richt Geweldig Rotterdam zich naast 12 tot 18-jarige Rotterdammers ook op de algehele samenleving, stakeholders en partners (Geweldig Rotterdam, z.d.). Deze integrale aanpak komt overeen met literatuur over de aanpak van de messenproblematiek (Van Loon-Dijkers et al., 2021, p. 11). Verder is het in het kader van preventie ook van belang om bewustwording te creëren bij jongeren door in gesprek te gaan over messenbezit (p. 12). Hierbij is het van belang dat de weerbaarheid van jongeren versterkt wordt bij omstandigheden als uitzichtloosheid, beperkte kansen of een straatcultuur (p. 12). Het verhogen van vaardigheden om met conflicten en groepsdruk om te gaan en de juiste keuzes leren maken zouden ook van belang zijn (Hall, 2018, p. 4). Tijdens het driedelige lesprogramma wordt dit gedaan door messengeweld bespreekbaar te maken en staat het verhogen van vaardigheden voor het omgaan met conflicten, keuzes en groepsdruk centraal. Bij de ondersteuning aan jongeren is aansluiting op hun leefwereld van belang (Van Loon-Dijkers et al., 2021, p. 13). Voor bewustwording kunnen positieve rolmodellen ingezet worden die over hun ervaringen vertellen (Hall, 2018; Van Loon-Dijkers et al., 2021). Professionals die de straatcultuur begrijpen en de tijd nemen om een vertrouwensrelatie op te bouwen zouden als veel kansrijker gezien omdat dergelijke jongeren sneller het gevoel hebben dat ze niemand kunnen vertrouwen of zich niet begrepen voelen (Van Loon-Dijkers et al., 2021, p. 13 – 14). De professionals van Stichting Confro en JOZ die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de interventies spelen hierop in door de taal van de Rotterdamse jeugd te spreken die

gestoeld is op eigen ervaringen. Tenslotte zou de inzet van (film)drama gevolgd door workshops en discussies, de houding van leerlingen ten aanzien van het dragen van messen kunnen veranderen en dus worden gezien als educatief hulpmiddel dat gedragsverandering kan bevorderen (Gilbert & Sinclair, 2019; Tribe et al., 2018, p. 9). Specifiek tijdens het theaterstuk *Shank* wordt filmdrama ingezet gevolgd door een klassikale discussie. Dergelijke aspecten van het lesprogramma komen dus overeen met literatuur en zouden in theorie gedragsverandering kunnen realiseren om messengeweld te verminderen.

4.4.1. Deelconclusie en te onderzoeken interventies

Op basis van de theoretische evaluatie kan geconcludeerd worden dat de jongerencampagne #shankdown grotendeels in overeenstemming is met de literatuur over gedrags- en attitudeverandering en voorlichting op scholen. Met *Over de Streep*, *Shank* en *Connect* wordt er een attitudeverandering en gedragsintentie nagestreefd. Op basis van de literatuur lijken de lesprogramma's geschikt om een verandering in houding te realiseren. Echter, de mate waarin gedragsverandering mogelijk is met voorlichtingscampagnes wordt niet altijd door de literatuur ondersteund. Toch bevat de #shankdown wel elementen die volgens de literatuur een attitude- én gedragsverandering mogelijk maken.

Echter, de werking van de verschillende interventies is afhankelijk van de wijze van implementatie en van de context. Binnen dit onderzoek zal de effectiviteit van het driedelige lesprogramma onderzocht worden. Dit betekent dat onderzocht wordt in hoeverre de interventies *Over de Streep*, *Shank*, *Connect* en de fotoshoots voor #shankdown-pledges een attitude- en gedragsverandering teweegbrengen. Waar de lesprogramma's voornamelijk gericht zijn op het teweegbrengen van een attitudeverandering om zo een gedragsintentie te realiseren, zijn de interventies 'Fakkeldragers' en 'Collegetours' die buiten school om plaatsvinden veelal gericht op het bestendigen van een gedragsverandering. Omdat de effectiviteit van de 'Fakkeldragers' en 'Collegetours' afhankelijk is van een vereiste gedragsverandering - waarvoor eerst de gewenste attitudeverandering en gedragsintentie gecreëerd moet worden in het lesprogramma - worden deze interventies in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Met het oog op de effectiviteit van de algehele campagne zal eerst nagegaan moeten worden in hoeverre het lesprogramma tot een attitudeverandering en de gewenste gedragsintentie leiden, voordat deze een gedragsverandering kunnen verwezenlijken en de jongeren zich actief uitspreken tegen messengeweld.

5. Uitvoeringsanalyse

In dit hoofdstuk komen de resultaten van de uitvoeringsanalyse aan bod, gebaseerd op interviews met leerlingen, uitvoerders en één docent die betrokken zijn bij de lesprogramma's van #shanksdown. In bijlage 2 is een respondentenlijst opgenomen. De opbouw van dit hoofdstuk is gebaseerd op een codeboom (bijlage 6). Allereerst wordt de programmatheorie besproken. Vervolgens wordt de werking en effectiviteit van Over de Streep, Shank, Connect en de #shanksdown-pledges besproken.

5.1. Programmatheorie #shanksdown

Hoewel er volgens de respondenten weinig problemen zijn binnen de school met messengeweld, is het voor velen wel een herkenbaar fenomeen in hun omgeving of op sociale media. Waar sommige respondenten duidelijk aangeven messenbezit niet stoer te vinden, hebben sommigen geen uitgesproken mening. Zo zegt respondent 4 het volgende wanneer wordt gevraagd hoe de leerling over messen denkt: *“Het boeit me eigenlijk niks als mensen messen bij zich hebben”*. Volgens respondent 1 en 2 zijn het voornamelijk jongens die messenbezit stoer vinden: *“Sommige jongens denken dat het mooi is om met messen te lopen. Ze weten niet wat er kan gebeuren met die messen”*.

Op basis van de interviews blijken verschillende factoren ten grondslag te liggen aan het messengeweld. *“Dat gevoel van onveiligheid dat heel erg heerst bij jongeren, competitie, kansenongelijkheid, het niet zien van een perspectief”*, aldus een professional van Stichting Confro (R7). Wegens de vele oorzaken benoemen de respondenten het belang van een integrale aanpak. R7: *“Als alleen Stichting Confro lessen geeft, gaat er niks veranderen. Maar met de inzet van Confro, JOZ, andere welzijnspartners, de politie, met boa's, noem het maar op. Als iedereen samenwerkt als een team zorg je ervoor dat je meerdere lagen van die ui aan het pellen bent”*. Het lesprogramma van #shanksdown draagt bij aan de oplossing van messengeweld door het probleem bij de kern aan te pakken door het verhogen van de bewustwording en vaardigheden en dient het taboe dat over messengeweld heerst doorbroken te worden.

Hoewel het onderwerp messengeweld volgens de geïnterviewde leerlingen voor hen niet per se toepasselijk was, gaven zij wel aan de lesprogramma's interessant en leerzaam te vinden. R5: *“Ze hebben gewoon veel informatie gegeven. Het was gewoon goed eigenlijk. [...] Het was gewoon leuk. Ze gingen het speelzaam laten leren”*. Ook zouden jongeren meer

geneigd zijn om een andere houding ten aanzien van messengeweld aan te nemen. R3: *“Nadat die mensen [uitvoerders] dat hadden verteld gingen klasgenoten een beetje hetzelfde denken en ze gaven hun gelijk”*.

5.2. Over de Streep

5.2.1. Gebruik en werking interventie

Over de Streep vormt de eerste bijeenkomst van het lesprogramma waarbij de leerlingen ‘over de streep’ dienen te stappen wanneer zij stellingen met ‘ja’ beantwoorden. Deelname aan Over de Streep (X1) dient verbinding te creëren tussen de leerlingen ondanks hun verschillende achtergronden (O1) doordat zij inzien dat ze vaak dezelfde dingen gemeen hebben door het stimuleren van respect, acceptatie, kwetsbaarheid en medeleven (M1). Volgens een uitvoerder van Stichting Confro is Over de Streep bij uitstek de methodiek om te laten zien dat leerlingen meer overeenkomsten hebben dan verschillen. R7: *“We hebben allemaal onze littekens. We hebben allemaal onze pijn. En bij Over de Streep zie je gewoon heel erg dat iedereen door dingen heen gaat”*. Deze beoogde verbinding wordt door de geïnterviewde leerlingen beaamt; *“Sommige dingen die ik nog niet wist over andere mensen kan je wel zien als iemand over de streep loopt” (R5)*.

Om een dergelijke verbinding in een klas te realiseren is een veilige setting noodzakelijk. Volgens een uitvoerder van Stichting Confro (R7) wordt deze veilige sfeer onder andere gecreëerd met de stellingen; *“De vragen zijn niet uitsluitend over wapengeweld. Het gaat ook over of ze wel eens zijn gediscrimineerd en of ze trots zijn wanneer ze in de spiegel kijken. [...] Weetje, het is redelijk breed, maar het zorgt ervoor dat er een veilige setting wordt gecreëerd”*. Een dergelijk veilig en respectvol milieu zorgt volgens de respondenten dat de ‘spierballentaal’ omlaag wordt gebracht en leerlingen zich kwetsbaar op durven te stellen.

Waar de leerlingen enerzijds deze veilige setting beamen en aangeven dat ze het fijn vonden om ervaringen met de klas te kunnen delen, kan wantrouwen in klasgenoten dit veilige milieu belemmeren. R2: *“Met hun [vriendinnen] heb ik wel gewoon vertrouwen. Maar de jongens, die heel vaak lachen, met hun heb ik dat niet. Want je zegt één ding en dan een paar minuten later dan weet de hele school het”*. Dit gebrek aan vertrouwen in klasgenoten maakt de drempel om ervaringen te delen groter. Echter, op de vraag of dit wantrouwen ervoor heeft gezorgd dat zij bepaalde zaken niet hebben verteld tijdens Over de Streep zei

respondent 2 het volgende: *“Nee, die meneer zegt gewoon van ‘het blijft hier’, dus toen lieten we het ook gewoon echt daar”*. De uiteindelijke openhartigheid van de leerlingen wordt bevestigd door hun docent die de rol van de uitvoerder benadrukt: *“Als je gewoon op een hele laagdrempelige manier met die gasten om kan gaan, dan krijg je hun aandacht ook. En dat wist hij goed voor elkaar te boksen. Dus de leerlingen waren ook vrij open over hun ervaring en deden ook wel echt goed mee met wat hij van ze vroeg”* (R9). Ondanks het wantrouwen dat sommige respondenten hebben in hun klasgenoten zou dit de werking van de interventie niet per se belemmeren. Echter, zou de uitvoerder van Stichting Confro wel een belangrijke invloed uitoefenen op de ervaren veilige sfeer in de klas.

5.2.2. Contextfactoren voor effectiviteit

De effectiviteit van Over de Streep is afhankelijk van verschillende contextvariabelen. Allereerst moet de leerling over de juiste individuele capaciteiten beschikken – zoals eigen-effectiviteit en motivatie – om deel te nemen en zo mogelijk een attitude- en/of gedragsintentie te verwezenlijken (C2). Waar de leerlingen over het algemeen goed deelnamen aan Over de Streep, geldt dit volgens de geïnterviewde leerlingen niet voor alle klasgenoten. R3: *“Ze deden niet luisteren. Ze gingen schreeuwen en praten door de klas”*. Ook blijkt hoe leerlingen zich veelal bezighouden met wat klasgenoten denken, wat de mate waarin zij ervaringen delen belemmert.

Een veilige sfeer in de klas waarin leerlingen ervaringen durven te delen is dus van groot belang om de beoogde verbinding tussen hen te realiseren. De angst dat privé zaken worden doorverteld of tegen hen gebruikt worden belemmert de mate waarin zij ervaringen delen waardoor er minder verbinding ontstaat. De effectiviteit van Over de Streep is daarom sterk afhankelijk van de normen en gebruiken met betrekking tot onderling vertrouwen binnen de desbetreffende onderwijsinstelling (C6).

Toch blijkt dat het ervaren wantrouwen niet per definitie leidt tot geslotenheid, maar dat de individuele capaciteiten van de uitvoerders van Stichting Confro om alsnog een veilige setting te creëren cruciaal zijn (C1). Volgens een professional van Stichting Confro (R7) is de ervaringsdeskundigheid van de uitvoerder belangrijk om een veilige setting te realiseren: *“Ik ken twee vrienden die zijn geliquideerd. Dat is voor mij allemaal niet zo heel ver weg of zo. En dat merken de leerlingen ook. Wij zijn echt. We snappen ze. We zijn geen politieagent die langskomt en met de vingers wijst. Wij snappen precies waar ze doorheen gaan en dat werkt*

heel verfrissend en ontwapenend". Het positieve effect van de capaciteiten van de uitvoerders wordt bevestigd door de docent (R9): *"Zij begrijpen de doelgroep, spreken de taal en weten ze op een ongedwongen manier wel mee te nemen naar echt wel flinke onderwerpen en daar met hen een heel volwassen gesprek over te voeren"*. Deze aansluiting bij de leefwereld van de jongeren wordt ook bevestigd door de geïnterviewde leerlingen wanneer zij vertellen over het gebruik van straattaal door de uitvoerders. R5: *"Hij had wel een beetje zo straattaal dingetjes aan"*.

5.3. Dialoogtheaterstuk Shank

5.3.1. Gebruik en werking interventie

Het dialoogtheaterstuk 'Shank' (X2) visualiseert de messenproblematiek op een herkenbare manier en dient de leerlingen aan het denken te zetten over messengeweld en hen het perspectief te bieden dat er altijd "andere" keuzes gemaakt kunnen worden (M2). Op deze manier moet Shank bewustwording (O3) en een attitudeverandering teweegbrengen ten aanzien van messengeweld (O4). Volgens een uitvoerder van Stichting Confro is het van belang dat de leerlingen zich bewust worden van de lange termijn consequenties van hun gedrag. R7: *"Lange termijn consequenties zoals 'je gaat vastzitten', 'je gaat straks geen goede baan kunnen krijgen', 'het is moeilijk om te studeren', dat is allemaal zo ver weg. Het is zo ver weg dat het ze bijna niet raakt. Maar de korte termijn consequentie is dat iedereen jou een mietje vindt, dat je reputatie aan gort gaat en dat je op een gegeven moment een pispaal wordt. Zij snappen nog niet helemaal dat die korte termijn consequentie veel minder weegt dan die lange termijn consequentie"*. Door tijdens Shank in te gaan op de mogelijke gevolgen van messenbezit en -gebruik worden leerlingen aan het denken gezet over de messenproblematiek. Naast mogelijke gevolgen toont het theaterstuk ook mogelijke uitwegen om leerlingen bewust te maken van hun keuzemogelijkheden. Volgens een uitvoerder van Stichting Confro zijn dergelijke inzichten van belang omdat veel jongeren het gevoel hebben dat ze met hun rug tegen de muur staan terwijl dat niet altijd het geval is. R7: *"Alleen zien zij die uitweg niet en wij zien die uitweg wel"*.

Inzichten in de gevolgen én oplossingen worden getoond moeten bijdragen aan het gewenste bewustzijn en een attitudeverandering. Echter, blijken de leerlingen na het zien van Shank onderling ook een belangrijk mechanisme in gang te zetten die bijdraagt aan de

gewenste uitkomsten, namelijk sociale controle. Een uitvoerder van Stichting Confro (R7) vertelt: *“Als je met Shank iets creëert in de klas waarbij mensen zeggen dat het niet cool is om iemand neer te steken, dan creëer je misschien ook wel een situatie dat je een positieve groepsdruk hebt en een leerling niet naar het incident gepusht wordt, maar wordt weggeduwd van het incident”*. De verwachting hoe klasgenoten elkaar beoordelen naar aanleiding van hun acties zou bepalend kunnen zijn voor het uiteindelijke gedrag en draagt daarmee bij aan de gewenste bewustwording en attitudeverandering.

Shank blijkt in staat een dusdanige impact te maken waarmee dit gewenste effect bereikt wordt. Dit wordt bevestigd door de geïnterviewde leerlingen die stellen dat Shank de houding ten aanzien van messen kan veranderen. R5: *“Ze hebben de nadelen met ons besproken. En ik denk dat de mensen die dat stoer vonden het nu gewoon snappen en dat het niet stoer is”*. R2: *“Ze gaan dan inzien dat ze dat niet moeten doen”*. R1: *“En wat er kan gebeuren als ze dat doen”*.

5.3.2. Contextfactoren voor effectiviteit

De reacties op Shank lijken per leerling te verschillen, wat verklaard kan worden door de individuele capaciteiten waarover zij beschikken om een attitudeverandering te verwezenlijken (C2). Waar sommige leerlingen onder de indruk waren van het theaterstuk, gold dit niet voor iedereen; *“Is gewoon normaal. Gewoon saai normaal. Ik weet niet, ik vond er gewoon niks van”* (R4). Bepaalde capaciteiten van de leerling kunnen ervoor zorgen dat er een ander mechanisme in werking wordt gezet dan bij een leerling die over andere capaciteiten beschikt.

Naast de individuele capaciteiten blijkt dat de aanwezigheid van sociale controle in de klas ook van belang is voor de beoogde uitkomsten. De mate waarin een klas als geheel in staat is om sociale controle uit te oefenen op elkaar is dus van invloed op de gewenste bewustwording en attitudeverandering. De effectiviteit van Shank is daarom afhankelijk van de normen en gebruiken met betrekking tot sociale controle binnen de desbetreffende onderwijsinstelling (C6). Hierbij is het van belang dat sociale controle tot positieve groepsdruk leidt, in tegenstelling tot groepsdruk waarbij mensegebruik aangemoedigd wordt.

De mate waarin de capaciteiten van de uitvoerder van Stichting Confro toereikend zijn is hierin ook bepalend (C1). Waar het theaterstuk volgens sommige leerlingen goed gespeeld en herkenbaar was, vond niet elke leerling het interessant. Respondent 6 zei het volgende

toen gevraagd werd waarom het niet interessant was: *“Ik weet niet, het was gewoon rommelig. Het was meer gewoon een soort grappig ofzo”*. Hoewel de reacties dus verschillen blijkt wel hoe de uitvoering van Shank bepalend is voor de impact die het kan maken, wat bepalend is voor de gewenste uitkomsten. Daarnaast blijken de capaciteiten van de uitvoerders om contact met een leerling te maken ook van cruciaal belang. Na het theaterstuk vindt er een discussie plaats waarin de mechanismen verder in werking worden gesteld. Op basis van de interviews én het observatiemoment blijkt hoe de uitvoerders een belangrijke rol spelen in het voeren van de discussie, maar ook het stimuleren van deelname door echt contact te maken met de leerlingen door bijvoorbeeld hun naam te onthouden.

Opvallend is de invloed die de aanwezigheid van de docent kan hebben op de effectiviteit van de interventie. Op basis van het observatiemoment is gebleken dat de aanwezigheid van derden invloed kan hebben op de veilige setting die tijdens *Over de Streep* is gecreëerd en nodig is voor de effectiviteit van Shank. Tijdens de observatie is de docent gevraagd om het klaslokaal te verlaten. De reden hiervoor; de uitvoerders willen een veilige sfeer creëren in de klas waarbij de aanwezigheid van een docent niet verstandig is. Eerder zouden docenten én leden van de afdeling Veiligheid van de gemeente Rotterdam aanwezig zijn geweest bij een uitvoering. Het resultaat; de leerlingen waren minder open over hun ervaringen en ideeën over messengeweld wegens angst voor eventuele gevolgen. *“Zijn jullie van de politie?”* zou een leerling hebben gevraagd. Toen ik mij voorstelde en aangaf onderzoek te doen vanuit de Erasmus Universiteit reageerde een leerling achterdochtig: *“Dus we zijn gewoon proefkonijnen”*. Op basis van dit observatiemoment blijkt hoe kwetsbaar de veilige sfeer is en hoe de aanwezigheid van derden de werking en effectiviteit kunnen belemmeren. De aanwezigheid van derden vormt daarom een extra contextfactor (C8).

5.4. Connect

5.4.1. Gebruik en werking interventie

Wanneer leerlingen deelnemen aan Connect (X3) worden hen vaardigheden en gereedschappen bijgebracht voor het maken van keuzes en zelfreflectie (M3) waardoor zij overwogen keuzes leren maken (O5), weerbaarder worden (O6) en wordt er naast een attitude- ook een gedragsverandering teweeggebracht (O7). Connect kent een preventieve aanpak door met leerlingen in gesprek te gaan over onderwerpen die aan messengeweld

voorafgaan. De uitvoerders van JOZ doen dit door in te spelen op bijvoorbeeld kansengelijkheid, armoede en de rol van vriendschap. Uit de interviews is gebleken hoe de leerlingen geleerd hebben dat ze niet iedereen moeten vertrouwen. R2: *“Ze kunnen gewoon een enemy [vijand] van jou zijn of worden. [...] Stel je hebt ruzie, dan komen ze uit het niks met iets dat in het verleden is gebeurd. En dan gaan ze een beetje dreigen dat ze het tegen mensen gaan zeggen”*.

Naast de tools en vaardigheden die door de jongerenwerker worden aangereikt, blijken de leerlingen zelf ook een rol te spelen in het bereiken van de gewenste uitkomsten door *peer-to-peer schooling*. Dit is een methode die leerlingen betreft en medeverantwoordelijk maakt voor elkaars ontwikkeling. *“Het is heel anders wanneer een volwassene tegenover hen staat en hun vertelt ‘zo hoor je dit te doen’. Het is nog krachtiger als jongeren dat horen van hun leeftijdsgenoten”*, aldus een uitvoerder van JOZ (R8). *Peer-to-peer schooling* vormt dus een extra mechanisme dat tijdens Connect in werking wordt gezet.

De tools en vaardigheden die door de jongerenwerkers worden aangereikt én *peer-to-peer schooling* moeten leiden tot bewustwording van hun keuzemogelijkheden waardoor leerlingen weerbaarder worden tegen negatieve invloeden. Ook bevat Connect elementen die naast een attitude- ook een gedragsverandering mogelijk maken. Naast de mogelijkheid om deel te nemen aan de georganiseerde fotoshoots voor een #shanksdown-pledge, spelen de uitvoerders van JOZ ook een belangrijke rol in het bestendigen van gedragsverandering door contact met de leerlingen te maken. Naast dat Connect dient als een preventief middel is het volgens de uitvoerder van JOZ ook een moment waar de eerste contacten worden vastgesteld. R8: *“Je wilt de jongeren aan je binden en contact krijgen. [...] Vanuit dat contact willen we betekenisvolle professionele relaties realiseren waarin we eigenlijk een soort van geleende autoriteit worden. Een volledig geaccepteerde autoriteit. Dat jongeren ons respecteren, naar ons luisteren en ook zien dat wij er oprecht voor hun zijn, maar tegelijkertijd niet een vriendje van ze zijn. We zijn er om jou te vertellen wat je nodig hebt, niet wat je wilt horen”*. Een dergelijke connectie die tijdens Connect ontstaat en het signaleren van de eerste contacten is belangrijk voor het proces dat na afloop van het lesprogramma doorwerkt om een daadwerkelijke gedragsverandering te bestendigen. Volgens een uitvoerder van JOZ kunnen jongeren na het lesprogramma bij hen terecht om conflicten rondom messengeweld te bespreken, maar ook voor zaken zoals schulden of het ontbreken van een slaapplek.

Daarnaast kunnen de jongerenwerkers leerlingen die zich verder uit willen spreken tegen messengeweld een podium bieden om dat te verkondigen.

5.4.2. Contextuele factoren voor effectiviteit

Er is gebleken hoe de capaciteiten van de uitvoerder cruciaal zijn voor de effectiviteit van Connect (C1). Om de beoogde uitkomsten te bereiken dienen zij in staat te zijn om passende tools en vaardigheden aan te reiken met betrekking tot keuzemogelijkheden en weerbaarheid. Ook in het realiseren en bestendigen van een gedragsverandering spelen de jongerenwerkers een belangrijke rol, waarvoor zij over verschillende capaciteiten moeten beschikken. Het vermogen om contact te maken met een leerling is volgens de respondenten cruciaal. Aansluiten op de leefwereld van de leerlingen is hierbij van belang. *“JOZ is een afspiegeling van de stad. Wij hebben alle culturele achtergronden en we spreken de taal van de jeugd. Doordat we die taal gebruiken, sluiten we ook aan bij de leefwereld van jongeren waardoor de boodschap nog sterker aankomt”*, aldus een uitvoerder van JOZ (R8). Ook moet een jongerenwerker volgens de respondenten in staat zijn om de leerlingen het gevoel te geven gezien te worden. *“Iedereen wordt gezien. En dat is een goede jongerenwerker. Die weet wat de groepsdynamiek is. Die herkent al gelijk de leidertjes. Maar je gaat ook kijken naar mensen die wat timide zijn of misschien een keer een slechte dag hebben en hoe je die dan kan betrekken”* (R8). Dit wordt bevestigd door de docent: *“Ik denk dat dat onze leerlingen erg aanspreekt. Dat ze zich gehoord voelen”* (R9). Indien een uitvoerder niet over bovenstaande capaciteiten beschikt kan dit de werking van Connect beïnvloeden.

Verder blijkt dat de leerlingen ook een belangrijke rol spelen bij het teweegbrengen van de gewenste uitkomsten. Naast dat een leerling over de passende individuele capaciteiten moet beschikken om een attitude- en gedragsverandering te verwezenlijken, zoals eigen-effectiviteit, motivatie en de geschikte attitude (C2), spelen zij als klas ook een belangrijke rol in de vorm van peer-to-peer schooling. De effectiviteit van Connect is daarom afhankelijk van de normen en gebruiken met betrekking tot peer-to-peer schooling binnen de desbetreffende onderwijsinstelling (C6). Zo zegt een docent het volgende: *“Ik heb gewoon een hele drukke klas. Het is niet echt een groep merk ik. Er zijn gewoon wat subgroepjes”*. Een dergelijke groepsdynamiek zou de mate van peer-to-peer schooling en de uitkomsten kunnen belemmeren.

5.5. #Shanksdown-pledges

5.5.1. Gebruik en werking interventie

Het lesprogramma moet jongeren aan het denken zetten over de messenproblematiek en hen warm maken om zich via een #shanksdown-pledge uit te spreken. Hiervoor vinden tijdens Connect vrijblijvende fotoshoots plaats. Wanneer de leerlingen deelnemen aan de georganiseerde fotoshoots voor een #shanksdown-pledge (X4) spreken zij zich op sociale media uit tegen messengeweld (M4) waardoor er een invloedrijke kritische massa ontstaat die andere jongeren uitdaagt hetzelfde te doen (O8). Ondanks dat deelname aan de fotoshoots vrijblijvend is, blijken de leerlingen vaak op de foto te gaan. De motivatie hiervoor varieert. De docent zegt het volgende: *“[Naam leerling] is daar heel fel in en spreekt zich ook heel erg uit omdat die dat gewoon echt heel erg vindt. Dat is echt haar motivatie om dat zo te doen”*. Naast dergelijke intrinsieke motivaties zouden andere leerlingen volgens deze docent niet per se deelnemen om zich actief uit te spreken tegen messengeweld. R9: *“De rest van de leerlingen die vinden er wel iets van en dan is het van ‘oh een foto, oh nou leuk, ik ga wel mee’. Maar niet vanuit een echte diepgewortelde gemotiveerde reden”*. Deze verschillende motivaties blijken ook uit de interviews met de leerlingen. Respondent 1 gaf het volgende aan: *“Ik wilde eigenlijk niet, maar ik deed dat voor de klas. Ik was het enige meisje die dat deed. Alleen maar jongens deden dat.”*

Om de beoogde invloedrijke kritische massa te creëren die andere jongeren uitdaagt hetzelfde te doen, dienen de leerlingen zich met een #shanksdown-pledge op sociale media uit te spreken tegen messengeweld. Volgens een uitvoerder van JOZ worden pledges na afloop vaak door de leerlingen op eigen sociale media gedeeld omdat ze zich willen uitspreken tegen messengeweld: *“R8: We leven in een socialmediawereld waarin jongeren ook gewoon zichzelf zo goed mogelijk willen promoten”*.

Toch blijkt uit de interviews met de leerlingen dat deelname aan de fotoshoots én het online delen van de pledges niet vanzelfsprekend is. De redenen hiervoor verschillen. R5: *“Ik houd er niet zo van om met mijn gezicht op foto’s te gaan”*. Wanneer leerlingen niet bereid zijn om op de foto te gaan voor een pledge of deze online te delen zal dit de beoogde invloedrijke kritische massa belemmeren. Volgens de respondenten zou ook het gedrag van klasgenoten invloed hebben op de deelname van andere leerlingen. R6: *“Andere kinderen gaan lachen of iets. [...] Die andere kinderen gaan dan stiekem foto’s maken”*. Voor hen was het gedrag van klasgenoten een belemmering voor deelname aan de fotoshoots.

Ook blijkt dat de leerlingen die wel hebben deelgenomen aan de fotoshoots niet altijd bereid zijn om zich via een pledge op hun persoonlijke sociale media uit te spreken. De mate van intrinsieke motivatie lijkt hierin een belangrijke rol te spelen. R1: *“Het is dat ik iets goed doe voor de wereld”*, antwoord een leerling wanneer gevraagd wordt naar de bereidheid om de pledge online te delen. Respondent 3 daarentegen zou enkel hebben deelgenomen wegens de poster en zou ook niet bereid zijn om de pledge op sociale mediakanalen te delen.

Hoewel niet iedere leerling deelneemt aan de fotoshoots, en zij die dat wel doen niet altijd bereid zijn om deze online te plaatsen, geloven de respondenten dat het online delen van een pledge een impact kan hebben op de vermindering van messengeweld. R2: *“Dan gaan mensen gewoon inzien dat we dat dan niet meer moeten doen. Want heel veel mensen zijn er nu tegen, dus het heeft ook geen nut om met een mes te lopen ofzo”*.

5.5.2. Contextuele factoren voor effectiviteit

De mate waarin een leerling deelneemt aan de fotoshoots en de #shanksdown-pledge op hun sociale media deelt, blijkt af te hangen van de mate waarin zij gemotiveerd zijn. Dergelijke motivaties blijken per leerling te verschillen en maakt dat de werking van de interventie afhankelijk is van de individuele capaciteiten waarover een leerling beschikt om een attitude- en gedragsverandering te verwezenlijken (C2). Wanneer een leerling intrinsiek niet gemotiveerd is kan deelname of het online delen van de pledge uitblijven waardoor er geen invloedrijke kritische massa ontstaat.

Op basis van de interviews blijkt dat de drempel om deel te nemen aan de fotoshoots voor sommigen te hoog was. De manier waarop de leerlingen verwachten dat hun klasgenoten zich gedragen kan de mate waarin zij deelnemen enerzijds belemmeren. De effectiviteit van de pledges is daarom afhankelijk van de onderlinge normen en gebruiken binnen de desbetreffende onderwijsinstelling (C6). Anderzijds kan aanwezigheid van klasgenoten ook stimulerend werken voor leerlingen die twijfelen aan deelname. *“In eerste instantie vonden ze dat wel een beetje spannend, maar toen één schaapje over de dam was toen volgden er veel meer”*, aldus hun docent (R9).

Deelname aan de fotoshoots, maar het niet willen plaatsen van de pledge kan mogelijk verklaard worden door de gedragsintentie die in strijd is met de sociale norm ten aanzien van messengeweld buiten de schoolomgeving (X7). Hoewel het lesprogramma wellicht de gewenste attitudeverandering en gedragsintentie teweeg heeft gebracht wat tot deelname

aan de fotoshoots heeft geleid, zou de sociale norm buiten de schoolomgeving alsnog te zwaar wegen om de pledge online te delen.

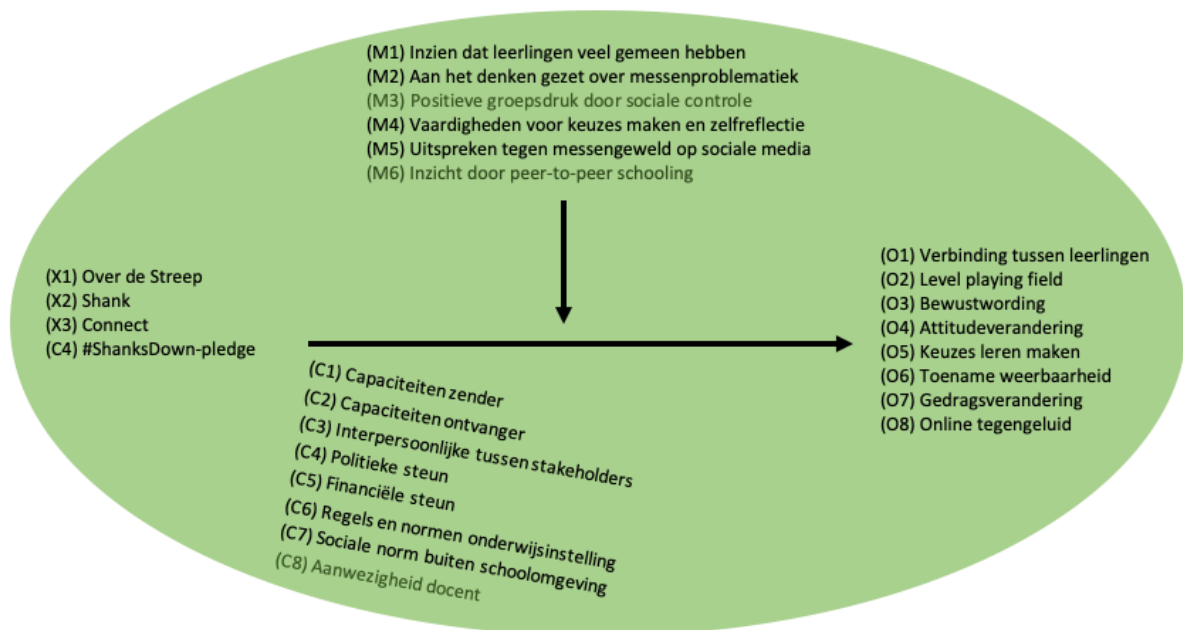
Tenslotte is gebleken hoe de desbetreffende school ook een belangrijke rol speelt in het de effectiviteit van de #shankdown-pledge. Uit het interview met de docent bleek hoe de posters een jaar na het lesprogramma nog niet verspreid waren in de school. Waar leerlingen dus wel op de foto zijn gegaan en zich via een poster uitspreken tegen het messengeweld wordt de gewenste kritische massa niet bereikt omdat de posters niet worden verspreid.

5.6. Deelconclusie uitvoeringsanalyse

De uitvoeringsanalyse heeft uitgewezen dat de verschillende bijeenkomsten van het lesprogramma van #shankdown in staat zijn om stapsgewijs een attitude- én gedragsverandering te realiseren, mits deze voldoen aan de contextuele factoren. Over de Streep legt een basis voor het bespreekbaar maken van messengeweld door eerst verbinding tussen de leerlingen te creëren. Aan de hand van de veilige setting die hierdoor ontstaat, wordt er door de visualisatie van de problematiek in het dialogtheaterstuk Shank bewustwording en attitudeverandering teweeggebracht. Deze bewustwording en attitudeverandering ontstaat mede doordat de leerlingen aan het denken gezet worden over de messenproblematiek en hun keuzemogelijkheden, maar ook blijkt sociale controle hieraan bij te dragen. Dit leidt tot een aanpassing in de mechanismen (figuur 3). Tijdens Connect krijgen de leerlingen praktische handvatten mee voor het maken van keuzes, waardoor zij weerbaarder worden en er naast een attitude- ook een gedragsverandering teweeg wordt gebracht. Ook bij Connect is er sprake van een aanpassing in de mechanismen, namelijk de rol van peer-to-peer schooling. Het driedelige lesprogramma lijkt effectief een attitudeverandering te realiseren, mits deze voldoet aan de contextuele factoren. Dit betreft de capaciteiten van de uitvoerder, de individuele capaciteiten van de leerling, aanwezigheid van derden en de aansluiting met de regels en normen binnen de desbetreffende klas.

Over de Streep, Shank en Connect moeten jongeren aan het denken zetten over de messenproblematiek en hen warm maken om zich via een #shankdown-pledge uit te spreken. Het lesprogramma dient op die manier ook een gedragsverandering te creëren in de vorm van deelname aan de fotoshoots voor een #shankdownpledge en het online delen daarvan. Waar deelname aan de fotoshoots over het algemeen wordt bereikt, wordt de pledge niet altijd op sociale media gedeeld. Naast de contextuele factoren die hierboven zijn

benoemd lijkt hierbij voornamelijk een tegenstrijdige sociale norm buiten de schoolomgeving én het uitblijven van de verspreiding van de posters binnen de school de effectiviteit te beïnvloeden. Toch blijken uit de interviews enkele voorbeelden waar wel gedragsverandering heeft plaatsgevonden en lijkt met name Connect in staat een gedragsverandering te realiseren door de leerlingen toe te rusten met vaardigheden en het signaleren van de eerste contacten. Gezien het feit dat het lesprogramma veelal rekening houdt en voldoet aan de genoemde contextuele factoren, kan het beleid van #shanksdown als effectief beschouwd worden.

Figuur 3: Aangepast CMO-model van #shanksdown

6. Conclusie en discussie

6.1. Conclusie

Binnen dit onderzoek is met vier deelvragen gepoogd een antwoord te formuleren op de hoofdvraag: *“Hoe effectief is de jongerencampagne #shanksdown op de attitude- en gedragsverandering van Rotterdamse jongeren ten aanzien van messengeweld en hoe is dit te verklaren?”* Middels een beleidsanalyse is een antwoord geformuleerd op de eerste twee deelvragen. De laatste twee deelvragen zijn beantwoord in de uitvoeringsanalyse.

In de beleidsanalyse is allereerst de programmatheorie van #shankdown in kaart gebracht en de interventies met de bijbehorende mechanismen, uitkomsten en contexten gereconstrueerd in een CMO-model. Vervolgens is gekeken in hoeverre de jongerencampagne #shanksdown aansluit op de wetenschappelijke literatuur over attitude- en gedragsverandering en voorlichting op scholen. Op basis van deze theoretische evaluatie is gebleken dat de jongerencampagne grotendeels in overeenstemming is met de literatuur en lijken het lesprogramma geschikt om een attitudeverandering te realiseren. Hoewel het bij voorlichting over criminaliteitsvormen moeilijker is om gedragsverandering te bereiken, zijn belangrijke aspecten die volgens de theorie een effectieve attitude- én gedragsverandering teweeg kunnen brengen meegenomen in de opzet van het beleid. Echter, de werking en effectiviteit van de interventies is afhankelijk van contextuele factoren. Zo zijn de individuele capaciteiten van de uitvoerder cruciaal voor de effectiviteit. Wanneer zij niet over de nodige competenties beschikken om de interventies succesvol uit te voeren, kan er een ander mechanisme in werking worden gezet dan wanneer zij wel over de juiste capaciteiten beschikken. Ook de individuele capaciteiten met betrekking tot eigen-effectiviteit, motivatie en attitude zijn van invloed op de mate waarin attitude- en gedragsverandering wordt verwezenlijkt. Het gewenste gedrag zal ook achterwege blijven wanneer de sociale norm ten aanzien van messengeweld buiten de schoolomgeving in strijd is met die in de klas.

In de uitvoeringsanalyse is gekozen om de werking en effectiviteit van Over de Streep, Shank, Connect en de #shanksdown-pledges in de praktijk te onderzoeken. Op basis van negen interviews is gebleken dat het lesprogramma door per bijeenkomst een andere inhoud aan de slag te gaan en expliciete beïnvloedingsmechanismen in te zetten – zoals kennisoverdracht, bewustwording en handelingsperspectief bieden - stapsgewijs een attitudeverandering en gedragsintentie kan creëren dat dient als een voorbereiding op het gewenste gedrag. Door

met Over de Streep verbinding te creëren, worden leerlingen tijdens Shank aan het denken gezet over de messenproblematiek en hun keuzemogelijkheden waardoor bewustwording en attitudeverandering ontstaat. De sociale controle die Shank teweegbrengt kwam naar voren als extra mechanisme. Dit heeft ook geleid tot veranderingen in het vooraf opgestelde CMO-model (figuur 3). Tijdens Connect krijgen leerlingen vaardigheden bijgebracht voor het maken van keuzes waarmee zij weerbaarder worden en er naast een attitudeverandering, ook een gedragsverandering gerealiseerd kan worden. Ook bij dit onderdeel is er sprake van een toegevoegd mechanisme, namelijk *peer-to-peer schooling*. Het lesprogramma lijkt in staat te zijn een attitudeverandering te realiseren, mits deze voldoet aan de contextuele factoren voor effectiviteit. Dit betreft de capaciteiten van de uitvoerder, de individuele capaciteiten van de leerling en aansluiting met de regels en normen binnen de desbetreffende klas. Uit de analyse is ook gebleken hoe de aanwezigheid van derden de effectiviteit van de interventie kunnen belemmeren en is daarom toegevoegd als contextfactor.

De attitudeverandering en gedragsintentie die het lesprogramma teweegbrengt dient als voorbereiding op het gewenste gedrag. Vervolgens kan de initiële actie uitgevoerd worden via de fotoshoots, de #shanksdown-pledges en het online delen daarvan. Waar deelname aan de fotoshoots over het algemeen bereikt wordt, blijft het delen van de pledge op sociale media soms uit. Naast de contextuele factoren die hierboven zijn benoemd lijkt voornamelijk een tegenstrijdige sociale norm ten aanzien van messengeweld buiten de schoolomgeving de effectiviteit van de pledges te beïnvloeden. Ook het uitblijven van de verspreiding van de posters binnen de school beïnvloedt de effectiviteit.

Om antwoord te geven op de centrale vraagstelling kan gesteld worden dat op basis van de onderzochte interventies de jongerencampagne #shanksdown effectief is in het teweegbrengen van een attitude- en gedragsverandering, maar in grote mate afhankelijk is van de contextuele factoren. Waar het beleid veelal rekening houdt met dergelijke factoren en aspecten die de kans op effectiviteit volgens de literatuur moeten vergroten, kunnen de gewenste uitkomsten alsnog uitblijven wegens een gebrek aan bijvoorbeeld individuele motivatie, wantrouwen in klasgenoten en een tegenstrijdige sociale norm buiten de schoolomgeving.

6.2. Discussie

Dit onderzoek kent enkele beperkingen. Allereerst vormde de bereidheid van scholen om deel te nemen aan het onderzoek een obstakel in het vinden van respondenten, wat van invloed is geweest op het aantal geïnterviewde leerlingen en docenten. Dit kan mogelijk verklaard worden door de heersende taboe over het onderwerp messengeweld.

Daarnaast heeft er wegens de beperkte onderzoeksperiode geen nulmeting plaatsgevonden voorafgaand aan een lesprogramma om de attitude- en gedragsverandering ten aanzien van messengeweld te meten. Hoewel de attitude- en gedragsverandering binnen dit onderzoek met zelfrapportage is onderzocht, zouden twee meetmomenten betrouwbaardere resultaten opleveren.

Tenslotte heeft er slechts één observatiemoment plaatsgevonden gedurende dit onderzoek. Omdat er geen uitvoeringen van Over de Streep en Connect hebben plaatsgevonden tijdens de onderzoeksperiode is er geen observatieonderzoek uitgevoerd bij deze onderdelen. Door in toekomstig onderzoek ook de overige uitvoeringen bij te wonen zal een vollediger beeld omtrent de werking van beleid gevormd kunnen worden.

6.3. Aanbevelingen voor de praktijk en vervolgonderzoek

Op basis van dit onderzoek zijn aanbevelingen voor de praktijk en vervolgonderzoek geformuleerd. Praktische aanbevelingen en aanbevelingen voor vervolgonderzoek zijn uitgewerkt in bijlage 7.

7. Referentielijst

- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 50(2):179–211
- Algemeen Dagblad. (2023, 4 februari). Stille tocht nog niet voorbij of er vallen weer slachtoffers door messengeweld tieners. *AD*. Geraadpleegd op 23 maart 2023, van <https://www.ad.nl/binnenland/stille-tocht-nog-niet-voorbij-of-er-vallen-weer-slachtoffers-door-messengeweld-tieners~a3d92bf3/>
- Baas, N. J. (1997). Het effect van voorlichting op school. https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/1286/ond1997-4-volledige-tekst_tcm28-71614.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Blackman, S. (1995) Police Schools Liaison in Kent. Canterbury Christchurch College.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2018). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (5de editie). SAGE Publications.
- Dijkstra, J. K., & Veenstra, R. (2019). Jongeren, leeftijdsgenoten en criminaliteit. *Tijdschrift voor Criminologie*, 61(3), 280-292. <https://doi.org/10.5553/TvC/0165182X2019061003005>
- Dingemanse, K. (2016, 6 april). *Observatie als onderzoeksmethode in je scriptie*. Scribbr. Geraadpleegd op 7 juni 2023, van <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/observaties/>
- Eades, C., Grimshaw, R., Silvestri, A., & Solomon, E. (2007). *“Knife Crime”: A Review of Evidence and Policy* (2de editie). Centre for Crime and Justice Studies. https://www.crimeandjustice.org.uk/sites/crimeandjustice.org.uk/files/ccjs_knife_report.pdf
- Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, Attitude, Intention, and Behavior: An Introduction to Theory and Research*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Geweldig Rotterdam. (z.d.). *Wat is het?* Geraadpleegd op 23 januari 2023, van <https://geweldigrotterdam.nl/wat-is-het/>
- Geweldig Rotterdam. (2021, 28 juni). *Jij doet ertoe: Rotterdam heeft jou nodig!* Geraadpleegd op 30 april 2023, van <https://geweldigrotterdam.nl/rotterdam-heeft-jou-nodig/>
- Gilbert, E., & Sinclair, P. (2019). Devastating after effects: Anti-knife crime sessions. The Flavasum Trust.

- Hall, A. (2018). *Preventing serious youth violence – what works?* (Nr. KL18-12). The National Lottery Community Fund. Geraadpleegd op 14 juni 2023, van https://www.tnlcommunityfund.org.uk/media/TNLCF_KL18-12-Serious-Violence.pdf?mtime=20200107143256&focal=none
- Henerson, M. E., Morris, L., & Fitz-Gibbon, C. T. (1978). *How to Measure Attitudes*. SAGE Publications. https://books.google.nl/books?id=iu3y8ZF2cGkC&printsec=frontcover&hl=nl&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false
- Humbert, M. J. (1990). *Vernielt voorlichting vandalisme? Een onderzoek naar de effectiviteit van klassikale voorlichting over vandalisme op het vernielgedrag van leerlingen uit het voortgezet onderwijs*. Universiteit Twente - CBOO.
- Kleinjan, M., & Engels, R. C. M. E. (2010). Universele preventie van middelengebruik onder jongeren. *Kind En Adolescent*, 31(4), 221–233. <https://doi.org/10.1007/s12453-010-0723-5>
- Merkus, J. (2021, 8 september). *Semigestructureerde of half-gestructureerde interviews in je scriptie*. Scribbr. Geraadpleegd op 25 maart 2023, van <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/semigestructureerd-interview/>
- Ministerie van Justitie en Veiligheid. (2022, 30 maart). *Maatschappelijke onrust trend in jaarbeeld 2021*. Nieuwsbericht | Openbaar Ministerie. Geraadpleegd op 6 maart 2023, van <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2022/03/30/maatschappelijke-onrust-trend-in-jaarbeeld-2021>
- Muller, E. R., Leun, J. P. van der, Moerings, L. M., & Van Calster, P. J. V. (2010). *Criminaliteit en criminaliteitsbestrijding in Nederland*. Alphen aan den Rijn: Kluwer. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/61859>
- NOS. (2022, 30 december). Politie: wapenbezit minderjarigen in paar jaar tijd verviervoudigd. NOS. Geraadpleegd op 23 maart 2023, van <https://nos.nl/artikel/2458174-politie-wapenbezit-minderjarigen-in-paar-jaar-tijd-verviervoudigd>
- Palasinski, M., & Riggs, D. W. (2012). Young White British Men and Knife-Carrying in Public: Discourses of Masculinity, Protection and Vulnerability. *Critical Criminology*, 20(4), 463–476. <https://doi.org/10.1007/s10612-012-9161-4>
- Palasinski, M., Brown, W. E., Jr, Shortland, N., Riggs, D. W., Chen, M., & Bowman-Grieve, L. (2019). Masculinity, Injury, and Death: Implications for Anti-Knife-Carrying

- Messages. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(13–14). <https://doi.org/10.1177/0886260518822341>
- Pawson, R. and Tilley, N. (1997) *Realistic Evaluation*. London: Sage.
- Pawson, R. (2006). *Evidence-Based Policy: A Realist Perspective*. London: SAGE Publications Ltd.
- Renes, R. J., van de Putte, B., van Breukelen, R., Loef, J., Otte, M., & Wennekers, C. (2011). *Vergroten effectiviteit campagnes* (Nr. EP030012). Dienst Publiek en Communicatie. Geraadpleegd op 9 april 2023, van <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjNvujap5z-AhUMEOWKHbBsChsQFnoECAsQAQ&url=https%3A%2F%2Fedepot.wur.nl%2F182073&usg=AOvVaw0fUVzE5o5A0cMAJajKhFIZ>
- Rijksoverheid (2020). *Actieplan wapens en jongeren*. Rijksoverheid, november 2020. <https://open.overheid.nl/repository/ronl-570b86ce-792b-46cf-9ec3-bac5850594fc/1/pdf/tk-bijlage-actieplan-wapens-en-jongeren.pdf>
- Roks, R., & van den Broek, J. (2020). *Cappen voor Clout? Een verkennend onderzoek naar Rotterdamse jongeren, drill en geweld in het digitale tijdperk*. Rotterdam: Erasmus Universiteit
- Sonnemans, S. (2020, 22 september). *Aantal steekpartijen blijft stijgen, Rotterdam spant de kroon*. *Algemeen Dagblad*. Geraadpleegd op 26 april 2023, van <https://www.ad.nl/rotterdam/aantal-steekpartijen-blijft-stijgen-rotterdam-spant-de-kroon~a4e18dff/>
- Traynor, P. R. (2016). *Closing the 'security gap': Young people, 'street life' and knife crime* (Doctoral dissertation, University of Leeds).
- Tribe, H. C., Harris, A. L., & Kneebone, R. (2018). *Life on a knife edge: using simulation to engage young people in issues surrounding knife crime*. *Advances in Simulation*, 3(1). <https://doi.org/10.1186/s41077-018-0079-0>
- Valois, R. F., Zullig, K. J., & Revels, A. A. (2017). *Aggressive and Violent Behavior and Emotional Self-Efficacy: Is There a Relationship for Adolescents?* *Journal of School Health*. <https://doi.org/10.1111/josh.12493>
- Van den Bedem, R., Van Den Heuvel, E., Schelling, H., & Schiewold, A. (1991). *Voorlichting over vandalisme doorgelicht: Evaluatie-onderzoek van een grootschalige*

- voorlichtingscampagne en studie naar (on)mogelijkheden van voorlichting. *Onderzoek en beleid*. https://repository.wodc.nl/bitstream/handle/20.500.12832/1053/ob108-volledige-tekst_tcm28-78551.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Van Hulzen, D. (2021, 26 juni). Aantal jonge steekverdachten stabiel hoog, meer messen in beslag genomen. *NOS*. Geraadpleegd op 6 maart 2023, van <https://nos.nl/artikel/2386665-aantal-jonge-steekverdachten-stabiel-hoog-meer-messen-in-beslag-genomen>
- Van Lier, P., & De Castro, B. O. (2008). Universele preventie; de effecten van twee veelbelovende programma's. *Justitiële Verkenningen*, 6(08). <https://www.proquest.com/scholarly-journals/universele-preventie-de-effecten-van-twee/docview/883056663/se-2?accountid=13598>
- Van Loon-Dijkers, L., van der Hoff, M., Achahchah, J., & Distelbrink, M. (2021). *Messenbezit onder jongeren: een verkenning naar ondersteuningsbehoeften bij migrantenouders en kansrijke aanpakken*. Kennisplatform Integratie & Samenleving. <https://www.kis.nl/sites/default/files/2022-06/rapport-messenbezit-jongeren.pdf>
- Wakefield, M., Loken, B., & Hornik, R. C. (2010). Use of mass media campaigns to change health behaviour. *The Lancet*, 376(9748), 1261–1271. [https://doi.org/10.1016/s0140-6736\(10\)60809-4](https://doi.org/10.1016/s0140-6736(10)60809-4)
- Weerman, F. M., Roks, R. A., van den Broek, J. B. A., & Willink, J. C. (2022). "HET IS EEN PROBLEEM, MAAR NIET VOOR MIJ": Een onderzoek naar de achtergronden van wapens en wapengeweld onder jongeren in Rotterdam. In *Erasmus Universiteit*. Geraadpleegd op 11 februari 2023, van <https://www.eur.nl/media/106602>
- Wikström, P-O. (2010). Situational action theory. In: Fisher, B., & Lab, S. (eds.), *Encyclopedia of victimology and crime prevention*. Beverly Hills: Sage, pp. 875-879.
- Zijderveld, A. C. (1973). *De theorie van het symbolisch interactionisme*. Boom Koninklijke Uitgevers.

8. Bijlagen

Bijlage 1: Topiclijsten

Binnen dit onderzoek zijn er semigestructureerde interviews afgelegd met respondenten waarvoor een topiclijst is opgesteld. De topiclijst representeert het theoretisch kader en het CMO-model. Voor de leerlingen, uitvoerders en de docent zijn aparte topiclijsten opgesteld.

Topiclijst 1: Leerlingen	
Topic:	Voorbeeldvragen
Introductie	<ul style="list-style-type: none"> ○ Voorstellen: naam, master, onderzoek ○ Leerling vragen iets over zichzelf te vertellen ○ Toestemming voor opname
Programmatheorie	<ul style="list-style-type: none"> ○ Wanneer heb je deelgenomen aan de lesprogramma's? ○ Wat vond je van de lesprogramma's? ○ Wat heb je geleerd van de lesprogramma's? ○ Op welke manier denk je dat de lesprogramma's bijdragen aan minder messengeweld in Rotterdam? ○ Heb je een verandering bij jezelf gemerkt na de lesprogramma's? ○ Heb je een verandering in de klas gemerkt na de lesprogramma's? ○ Hoe denk je dat het lesprogramma tot de juiste uitkomsten/effecten heeft geleid? Wat heeft daarvoor moeten gebeuren? ○ Ben je anders gaan denken over messen geweld na het lesprogramma? Zo ja, op welke manier? ○ Ben je je anders gaan gedragen t.a.v. messengeweld geweld na het lesprogramma? Zo ja, op welke manier?
Over de Streep	<ul style="list-style-type: none"> ○ Kunt u wat meer vertellen over Over de Streep? Hoe heb je het ervaren? ○ Wat heb je geleerd door Over de Streep? ○ Heb je een verandering bij jezelf gemerkt na Over de Streep? ○ Heb je een verandering in de klas gemerkt na Over de Streep? ○ In hoeverre voel jij meer verbinding in de klas na Over de Streep? Hoe wordt dat gedaan? En hoe is deze verbinding zichtbaar? ○ Ben je anders gaan denken over messengeweld na Over de Streep? Zo ja, op welke manier? ○ Ben je je anders gaan gedragen t.a.v. messengeweld geweld na Over de Streep? Zo ja, op welke manier?
Shank	<ul style="list-style-type: none"> ○ Kunt u wat meer vertellen over Shank? Hoe heb je het ervaren? ○ Wat heb je geleerd door Shank? ○ Heb je een verandering bij jezelf gemerkt na Shank? ○ Heb je een verandering in de klas gemerkt na Shank? ○ Ben je anders gaan denken over messengeweld na Shank? Zo ja, op welke manier? ○ Ben je je anders gaan gedragen t.a.v. messengeweld geweld na Shank? Zo ja, op welke manier?
Connect	<ul style="list-style-type: none"> ○ Kunt u wat meer vertellen over Connect? Hoe heb je het ervaren? ○ Wat heb je geleerd door Connect? ○ Heb je een verandering bij jezelf gemerkt na Connect? ○ Heb je een verandering in de klas gemerkt na Connect? ○ Ben je anders gaan denken over messengeweld na Connect? Zo ja, op welke manier? ○ Ben je je anders gaan gedragen t.a.v. messengeweld geweld na Connect? Zo ja, op welke manier?
#ShanksDown-pledge	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ben jij op de foto gegaan voor een #ShanksDown-Pledge? Waarom wel/niet? ○ Zou je deze pledge ook op sociale media delen? Waarom wel/niet?

Context	<ul style="list-style-type: none"> ○ Wat vond jij van de lesprogramma's? Wat vond je er goed aan? ○ Wat zou eventueel beter kunnen? ○ Wat vond je van de uitvoerders? Wat ging goed en wat kon beter? ○ Waarom werkte de interventie bij de een wel en bij de ander niet? ○ Waarom ontstaat er bij de ene leerling wel een attitude- en gedragsverandering en bij de ander niet? ○ Op welke manier merk jij dat messengeweld een rol speelt op school? ○ Op welke manier merk jij dat messengeweld een rol speelt buiten de schoolomgeving (familie, vriendengroepen)?
Afsluiting	<ul style="list-style-type: none"> ○ Bedanken voor de tijd ○ Vragen of opmerkingen die nuttig kunnen zijn?

Topiclijst 2: Stichting Confro	
Topic	Voorbeeldvragen
Introductie	<ul style="list-style-type: none"> ○ Voorstellen: naam, master, onderzoek ○ Respondent vragen iets over zichzelf te vertellen ○ Toestemming voor opname
Programmatheorie	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ik heb begrepen dat Stichting Confro verantwoordelijk is voor de uitvoering van Over de Streep en Shank voor de lesprogramma's van Geweldig Rotterdam. ○ Door wie is het zijn de lesprogramma's ontwikkeld? ○ Hoe is deze samenwerking ontstaan? ○ Op welke wijze denkt u dat de lesprogramma's bijdragen aan minder messengeweld in Rotterdam? ○ In hoeverre worden de lesprogramma's ingezet om een verandering in de houding ten aanzien van messengeweld te realiseren en zo uiteindelijk een gedragsverandering teweeg te brengen? ○ Op welke wijze wordt deze verandering in houding geprobeerd te bereiken? Gaat dat dan om het verhogen van de bewustwording en vaardigheden met betrekking tot messengeweld of juist het bespreekbaar maken van het probleem?
Over de Streep	<ul style="list-style-type: none"> ○ Kunt u wat meer vertellen over Over de Streep? ○ Wat is uw rol binnen de uitvoering Over de Streep? ○ Wat is het gewenste effect van Over de Streep? ○ Hoe proberen jullie dit effect te bereiken? Wat is het aan dit onderdeel dat deze effecten teweeg moet brengen? Wat heeft daarvoor moeten gebeuren? ○ Welk effect is er zichtbaar bij de leerlingen die deelnemen aan over de Streep? Hoe reageren zij? ○ Ik heb gelezen dat Over de Streep voor verbinding moet zorgen tussen de leerlingen ondanks verschillende achtergronden? Hoe wordt dat gedaan? En hoe is deze verbinding zichtbaar? ○ Ik heb gelezen dat Over de Streep een 'level playing field' moet creëren? Hoe wordt dat gedaan? En hoe is deze verbinding zichtbaar? ○ Is er na de deelname aan over de streep sprake van een verandering in houding of mindset t.a.v. messengeweld bij de leerlingen? Zo ja, op welke manier?
Shank	<ul style="list-style-type: none"> ○ Kunt u wat meer vertellen over Shank? ○ Wat is uw rol binnen de uitvoering van Shank? ○ Wat is het gewenste effect van Shank? ○ Wat is het aan dit onderdeel dat deze effecten teweeg moet brengen? Wat heeft daarvoor moeten gebeuren? ○ Welk effect is er zichtbaar bij de leerlingen na Shank? Hoe reageren zij? ○ Is er een verschil zichtbaar in de houding van de leerlingen voor en na de uitvoering van Shank? ○ Is er na het zien van Shank sprake van een verandering in houding of mindset t.a.v. messengeweld bij de leerlingen? Zo ja, op welke manier?
Context	<ul style="list-style-type: none"> ○ Hoe denkt u over de effectiviteit van deze interventie? Wat gaat goed en wat zou eventueel beter kunnen?

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Op welke manier verloopt het contact tussen de verschillende partijen? ○ Zijn er bepaalde competenties of eigenschappen waarover uitvoerders van Shank en Over de Streep moeten beschikken ter bevordering van de interventie? ○ Over welke individuele capaciteiten moet de leerling beschikken om de gewenste resultaten (attitude- en/of gedragsintentie) te verwezenlijken? ○ Speelt de schoolomgeving waarbinnen de lesprogramma's een belangrijke rol voor de werking? Juist bevorderlijk of zorgt het voor uitdagingen? ○ Op welke manier wordt er rekening gehouden met de geldende sociale norm binnen de schoolomgeving per school? Sluit de interventie aan met de regels en normen binnen de desbetreffende onderwijsinstelling? ○ Welke rol speelt de sociale norm buiten de schoolomgeving volgens u? Zoals vriendengroepen? Familie?
Afsluiting	<ul style="list-style-type: none"> ○ Bedanken voor de tijd ○ Vragen of opmerkingen die nuttig kunnen zijn?

Topiclijst 3: Stichting JOZ	
Topic	Voorbeeldvragen
Introductie	<ul style="list-style-type: none"> ○ Voorstellen: naam, master, onderzoek ○ Respondent vragen iets over zichzelf te vertellen ○ Toestemming voor opname
Programmatheorie	<ul style="list-style-type: none"> ○ Door wie is het lesprogramma's ontwikkeld? ○ Hoe is deze samenwerking ontstaan? ○ Op welke wijze denkt u dat de lesprogramma's bijdragen aan minder messengeweld in Rotterdam? ○ In hoeverre worden de lesprogramma's ingezet om een verandering in de houding ten aanzien van messengeweld te realiseren en zo uiteindelijk een gedragsverandering teweeg te brengen? ○ Op welke wijze wordt deze verandering in houding geprobeerd te bereiken? Gaat dat dan om het verhogen van de bewustwording en vaardigheden met betrekking tot messengeweld of juist het bespreekbaar maken van het probleem?
Connect + ShanksDown-pledge	<ul style="list-style-type: none"> ○ Kunt u wat meer vertellen over Connect? ○ Wat is uw rol binnen de uitvoering Connect? ○ Wat is het gewenste effect van Connect? ○ Hoe proberen jullie dit effect te bereiken? Wat is het aan dit onderdeel dat deze effecten teweeg moet brengen? Wat heeft daarvoor moeten gebeuren? ○ Welk effect is er zichtbaar bij de leerlingen die deelnemen aan over de Connect? Hoe reageren zij? ○ Ik heb gelezen dat Connect ervoor moet zorgen dat de jongeren overwogen keuzes leren te maken en weerbaarder worden? Hoe wordt dat gedaan? En hoe is dit zichtbaar? ○ Is er na de deelname aan Connect sprake van een verandering in houding of mindset t.a.v. messengeweld bij de leerlingen? Zo ja, op welke manier? ○ Is er na de deelname aan Connect sprake van een verandering in gedrag t.a.v. messengeweld bij de leerlingen? Zo ja, op welke manier? ○ In hoeverre gaan leerlingen op de foto voor een #ShanksDown-pledge? Waarom wel? Waarom niet? ○ Wat is het doel van een dergelijke plegde?
Context	<ul style="list-style-type: none"> ○ Hoe denkt u over de effectiviteit van deze interventie? Wat gaat goed en wat zou eventueel beter kunnen? ○ Op welke manier verloopt het contact tussen de verschillende partijen? ○ Zijn er bepaalde competenties of eigenschappen waarover uitvoerders Connect moeten beschikken ter bevordering van de interventie? ○ Over welke individuele capaciteiten moet de leerling beschikken om de gewenste resultaten (attitude- en/of gedragsintentie) te verwezenlijken?

	<ul style="list-style-type: none"> ○ Speelt de schoolomgeving waarbinnen de lesprogramma's een belangrijke rol voor de werking? Juist bevorderlijk of zorgt het voor uitdagingen? ○ Op welke manier wordt er rekening gehouden met de geldende sociale norm binnen de schoolomgeving per school? Sluit de interventie aan met de regels en normen binnen de desbetreffende onderwijsinstelling? ○ Welke rol speelt de sociale norm buiten de schoolomgeving volgens u? Zoals vriendengroepen? Familie? ○ Wat er zaken die beter kunnen?
Afsluiting	<ul style="list-style-type: none"> ○ Bedanken voor de tijd ○ Vragen of opmerkingen die nuttig kunnen zijn?

Topiclijst 4: docent van deelnemende school	
Topic	Voorbeeldvragen
Introductie	<ul style="list-style-type: none"> ○ Voorstellen: naam, master, onderzoek ○ Docent vragen iets over zichzelf te vertellen ○ Toestemming voor opname
Programmatheorie	<p>Hoe is de samenwerking tussen de school en Geweldig Rotterdam ontstaan?</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Wanneer heb je deelgenomen aan de lesprogramma's? ○ Wat is uw ervaring geweest met de lesprogramma's? ○ Op welke wijze denkt u dat de lesprogramma's bijdragen aan minder messengeweld in Rotterdam? ○ Heeft u een verandering in de klas gemerkt na de uitvoering de lesprogramma's? Zo ja, op welke manier? ○ Hoe denk je dat het lesprogramma tot de juiste uitkomsten/effecten heeft geleid? Wat heeft daarvoor moeten gebeuren? ○ Bent u aanwezig geweest bij de uitvoeringen?
Over de Streep	<ul style="list-style-type: none"> ○ Kunt u wat meer vertellen over de uitvoering van Over de Streep in de klas? Hoe heeft u en de klas het ervaren? ○ Heeft u een verandering opgemerkt in de klas na de uitvoering van Over de Streep? ○ In hoeverre heeft Over de Streep tot meer verbinding in de klas gezorgd? Hoe is dat gedaan? En hoe is deze verbinding zichtbaar geworden? ○ In hoeverre is de klas anders gaan denken over messengeweld na Over de Streep? Op welke manier? ○ In hoeverre zijn leerlingen zich anders gaan gedragen t.a.v. messengeweld geweld na Over de Streep? Op welke manier?
Shank	<ul style="list-style-type: none"> ○ Kunt u wat meer vertellen over de uitvoering van Over de Streep in de klas? Hoe heeft u en de klas het ervaren? ○ Heeft u een verandering opgemerkt in de klas na de uitvoering van Shank? ○ Is er een verschil zichtbaar in de houding van de leerlingen voor en na de uitvoering van Shank? ○ In hoeverre zijn leerlingen zich anders gaan gedragen t.a.v. messengeweld geweld na Shank? Op welke manier?
Connect	<ul style="list-style-type: none"> ○ Kunt u wat meer vertellen over Connect? Hoe hebben u en de klas het ervaren? ○ Heeft u een verandering opgemerkt in de klas na de uitvoering van Connect? ○ Is er een verschil zichtbaar in de houding van de leerlingen voor en na de uitvoering van Connect? ○ In hoeverre zijn leerlingen zich anders gaan gedragen t.a.v. messengeweld geweld na Connect? Op welke manier?
#ShanksDown-pledge	<ul style="list-style-type: none"> ○ Kunt u wat meer vertellen over de #ShanksDown-pledges? Hoe hebben u en de klas het ervaren? ○ In hoeverre gingen de leerlingen op de foto gegaan voor een #ShanksDown-Pledge? Waarom wel/niet?

	<ul style="list-style-type: none"> ○ In hoeverre hebben de leerlingen een #ShanksDown-Plegde gedeeld op sociale media? Waarom wel/niet?
Context	<ul style="list-style-type: none"> ○ Hoe denkt u over de effectiviteit van deze interventie? Wat gaat goed en wat zou eventueel beter kunnen? ○ Op welke manier verloopt het contact tussen de school en de uitvoerende partijen? ○ Wat vond u van de uitvoerders van JOZ en Stichting Confro? Wat ging goed en wat kon beter? Zijn er bepaalde competenties of eigenschappen waarover uitvoerders van Shank en Over de Streep moeten beschikken ter bevordering van de interventie? ○ Over welke individuele capaciteiten moet de leerling beschikken om de gewenste resultaten (attitude- en/of gedragsintentie) te verwezenlijken? ○ Op welke manier merk jij dat messengeweld een rol speelt op school? ○ Speelt de schoolomgeving waarbinnen de lesprogramma's een belangrijke rol voor de werking? Juist bevorderlijk of zorgt het voor uitdagingen? ○ Op welke manier merk jij dat messengeweld een rol speelt buiten de schoolomgeving (familie, vriendengroepen)? ○ Op welke manier wordt er rekening gehouden met de geldende sociale norm binnen de schoolomgeving per school? Sluit de interventie aan met de regels en normen binnen de desbetreffende onderwijsinstelling?
Afsluiting	<ul style="list-style-type: none"> ○ Bedanken voor de tijd ○ Vragen of opmerkingen die nuttig kunnen zijn?

Bijlage 2: Respondentenlijst

Op basis van het onderscheid waar volgens Humbert (1990) rekening mee moet worden gehouden bij voorlichting op scholen (de zender, de ontvanger, en het sociale systeem) Gedurende dit onderzoek zijn de onderstaande respondenten geïnterviewd wegen hun betrokkenheid bij het lesprogramma van #shankdown:

R1 = Respondent 1: Leerling/deelnemer aan lesprogramma's #shankdown

R2 = Respondent 2: Leerling/deelnemer aan lesprogramma's #shankdown

R3 = Respondent 3: Leerling/deelnemer aan lesprogramma's #shankdown

R4 = Respondent 4: Leerling/deelnemer aan lesprogramma's #shankdown

R5 = Respondent 5: Leerling/deelnemer aan lesprogramma's #shankdown

R6 = Respondent 6: Leerling/deelnemer aan lesprogramma's #shankdown

R7 = Respondent 7: Uitvoerder Over de Streep & Shank (Stichting Confro)

R8 = Respondent 8: Uitvoerder Connect & #ShanksDown-plegde (Stichting JOZ)

R9 = Respondent 9: Docent van deelnemende school/klas

Bijlage 3: Observatieschema uitvoering Shank

Binnen het onderzoek heeft er één observatiemoment plaatsgevonden tijdens het theaterstuk *Shank* op 10 mei in de vorm van niet-participerende en gestructureerde observatie. De observatie is uitgevoerd aan de hand van het onderstaande observatieschema.

Onderwerpen:	Voorbeelden/concretisering/merkingen:
Houding/gedrag van leerlingen voorafgaand aan Shank:	<ul style="list-style-type: none"> - Veel leerlingen zitten in een gesloten houding met een capuchon op. Er wordt weinig gepraat tussen de klasgenoten. - De klas bestaat uit tien leerlingen waarvan er vijf aanwezig zijn. - Volgens de docent speelt onderwerp messengeweld in de klas en zijn de leerlingen niet de makkelijkste. - Leerlingen weten nog niet wat het onderwerp van de les gaat zijn en lijken achterdochtig. - Wanneer de leerlingen wat gevraagd wordt geven zij vaak wel antwoord maar doen dit niet uitgebreid. Ook reageren zij veelal alleen wanneer er direct wat aan hen gevraagd wordt. - De leerlingen kunnen fel en lacherig reageren op elkaar. Het lijkt erop dat ze veelal een reactie bij de ander teweeg proberen te brengen door grappen en opmerkingen te maken.
Inhoud theaterstuk	<ul style="list-style-type: none"> - Herkenbare elementen voor leerlingen: invloed van Instagram en WhatsApp, revaliderende buurten, een meisje die zij leuk vinden, vriendschap, behoud van reputatie, het gebruik van straaltaalwoorden, dreigementen - Shank lijkt de aandacht van de leerlingen te trekken. Wel zijn ze vaak afgeleid doordat iemand een grap maakt, er leerkrachten onverwachts binnen komen lopen of door een leerling die tijdens de uitvoering door de klas loopt. - Het personage is besluiteloos na het ontvangen van een dreigement: een personage spoort hem aan de confrontatie aan te gaan en een ander personage adviseert hem niks te doen. - Het personage dat hem aanspoort benadrukt de reputatie van 'Noord' die aan gort gaat, het gezichtsverlies dat ze zullen leiden en vindt het hoofdpersonage de confrontatie op moet zoeken met 'de jongens van Zuid'. - Een ander personage adviseert geen actie te ondernemen en 'Zuid' voorlopig te ontwijken. Ook benadruk dit personage de mogelijke gevolgen. "Wil je dat jouw moeder op jouw begrafenis staat?" Ook wordt er benoemt een vriend van hen nu gehandicapt is door een steekincident. - De scene wordt afgesloten met de vraag wat het hoofdpersonage moet doen. Die vraag wordt vervolgens aan de leerlingen gesteld.
Houding/gedrag leerlingen na afloop van Shank:	<ul style="list-style-type: none"> - Sommige leerlingen zijn stil. Anderen doen een beetje lacherig. - De meningen verschillen. De ene leerling vindt dat hij thuis moet blijven en de confrontatie niet op moet zoeken. Anderen vinden dat hij wel naar Zuid moet. - Tijdens dit gesprek blijkt ook hoe de leerlingen zelf rivaliteit met buurten voelen. - Al snel blijkt dat velen in ieder geval iemand kent die betrokken is geweest bij een steekincident. Ook het feit dat ze dit regelmatig op sociale media voorbij zien komen wordt besproken. - De leerlingen lijken steeds wat meer te willen vertellen en worden ook opener in het delen van hun ervaringen. - Waar de sfeer eerst lacherig was ontstaat er nu een goed gesprek waarin leerlingen zonder dat het hen gevraagd wordt ook dingen inbrengen.
Uitvoerders Stichting Confro:	<ul style="list-style-type: none"> - Drie acteurs/dialogobegeleiders zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van Shank - De uitvoerders gebruiken een halfuur van de tijd om de vijf leerlingen te leren kennen en hen op hun gemak te stellen. - Zij doen dit door heen te vragen naar hun favoriete film, waar ze vandaan komen, vakantietips in Turkije of Marokko en hun hobby's.

	<ul style="list-style-type: none"> - Tijdens de kennismaking komt het onderwerp messengeweld en criminaliteit in het algemeen nog niet aanbod. - Het gebruik van straattaal tussen de uitvoerders en de leerlingen is groot. Zowel tijdens het theaterstuk als tijdens de discussie. - De uitvoerders proberen leerlingen die stiller zijn ook te betrekken bij de discussie door hen vragen te stellen. - De uitvoerders onthouden en gebruiken de namen van de leerlingen.
Docent	<ul style="list-style-type: none"> - Docent wordt gevraagd het klaslokaal te verlaten i.v.m. de beoogde veilige en open sfeer. - Bij een vorige uitvoering zou de aanwezigheid van docenten en leden van de afdeling Veiligheid van de Gemeente Rotterdam aanwezig geleid hebben tot geslotenheid bij leerlingen. - De docent reageert wat verbaasd maar stemt in om het klaslokaal te verlaten - Docent vraagt nog of er na afloop nog een evaluatie aan hem doorgeven kan worden. De uitvoerders geven aan dat tenzij er echt iets heel schrijnends naar bovenkomt waarbij alle alarmbellen afgaan zij geen informatie aan de docenten geven. - De docent zegt tijdens de introductie ondanks het advies van de uitvoerders om niks te zeggen – dat alles wat besproken zal worden niet naar de docent gecommuniceerd wordt tenzij dit echt nodig is. Aan de reactie van de uitvoerders te zijn balen zij dat de docent niet goed naar hen heeft geluisterd. Zodra de docent het klaslokaal verlaat vertellen de uitvoerders dit ook aan de klas en benadrukken nogmaals dat alles wat besproken gaat worden binnen deze muren blijft en dat niks aan de docenten wordt doorgegeven. - Een uitvoerder vraagt aan een leerlingen waar de WC is. Nog voordat de leerling kan reageren geeft de docent al antwoord. “Maar hij weet het toch ook?” zegt de uitvoerder terwijl hij naar de leerling wijst. - Toen ik mij voorstelde en aangaf onderzoek te doen vanuit de Erasmus Universiteit reageerde een leerling achterdochtig: “Dus we zijn gewoon proefkonijnen”.

Bijlage 4: Informatie- en toestemmingsformulier

Informatieblad voor scriptieonderzoek 'De evaluatie van de bewustwordingscampagne van Geweldig Rotterdam'.

Onder begeleiding van Romke van der Veen onderzoekt Bente Vermij de effectiviteit van de bewustwordingscampagne van Geweldig Rotterdam op de gewenste attitude- en gedragsverandering bij Rotterdamse leerlingen. Bente is benieuwd naar uw mening over dit onderwerp. Er zijn geen goede of foute antwoorden.

Waarom dit onderzoek?

In dit onderzoek wordt de bewustwordingscampagne van Geweldig Rotterdam in de praktijk geëvalueerd. Er zal worden onderzocht hoe effectief de interventies zijn, welke mechanismen hierbij een rol spelen en of de interventies bijdragen aan de gewenste uitkomsten. Dit onderzoek wordt gevoerd vanuit de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Verloop

U neemt deel aan een onderzoek waarbij informatie wordt vergaard door u te interviewen en uw antwoorden te noteren en op te nemen via audio-opnamen. Er wordt een transcript uitgewerkt van het interview.

Vertrouwelijkheid

Wij doen er alles aan om uw privacy zo goed mogelijk te beschermen. Naast de student zal alleen de scriptiebegeleider en de tweede lezer van de student toegang krijgen tot alle door u verstrekte gegevens.

Er wordt op geen enkele wijze vertrouwelijke informatie of persoonsgegevens van of over u naar buiten gebracht, waardoor iemand u zal herkennen.

In het onderzoek wordt u aangeduid met een verzonden naam (pseudoniem), tenzij u toestemming heeft verleend om uw naam voor citaten te gebruiken.

Vrijwilligheid

U hoeft geen vragen te beantwoorden die u niet wilt beantwoorden. Mocht u iets niet in een groep willen vertellen, maar wel privé, dan kunt u Bente achteraf e-mailen. Uw deelname is vrijwillig en u kunt stoppen wanneer u wilt.

Als u tijdens het onderzoek besluit om uw medewerking te staken, zullen de gegevens die u reeds hebt verstrekt tot het moment van intrekking van de toestemming in het onderzoek gebruikt worden.

Wilt u stoppen met dit onderzoek? Neem dan contact op met Bente via 627439bv@eur.nl.

Dataopslag

In de scriptie zullen anonieme gegevens of pseudoniemen worden gebruikt. De audio-opnamen, formulieren en/of andere documenten die in het kader van deze scriptie worden gemaakt of verzameld, worden beveiligd opgeslagen.

De onderzoeksgegevens worden bewaard voor een periode van maximaal tien jaar. Uiterlijk na het verstrijken van deze termijn zullen de gegevens worden verwijderd of worden geanonimiseerd zodat ze niet meer te herleiden zijn tot een persoon.

Indienen van een vraag of klacht

Indien u specifieke vragen heeft over hoe er met uw persoonlijke gegevens wordt omgegaan, kunt u deze stellen aan Bente via 627439bv@eur.nl. U kunt daarnaast een klacht indienen bij de Autoriteit Persoonsgegevens indien u vermoedt dat uw gegevens verkeerd zijn verwerkt.

Door dit toestemmingsformulier te ondertekenen erken ik het volgende:

	JA	NEE
1 Ik ben voldoende geïnformeerd over het onderzoek. Ik heb het informatieblad gelezen en heb daarna de mogelijkheid gehad vragen te kunnen stellen. Deze vragen zijn voldoende beantwoord en ik heb voldoende tijd gehad om over mijn deelname te beslissen.	☐	☐
2 Ik neem vrijwillig deel aan dit onderzoek. Het is mij duidelijk dat ik deelname aan het onderzoek op elk moment, zonder opgave van reden, kan beëindigen. Ik hoef een vraag niet te beantwoorden als ik dat niet wil.	☐	☐

Voor deelname aan het onderzoek is het bovendien nodig dat u voor verschillende onderdelen specifiek toestemming geeft. Let wel, als je jonger dan achttien jaar bent, dient een van je ouders/verzorgers dit formulier ook te ondertekenen.

3 Ik geef toestemming om de gegevens die tijdens dit onderzoek over mij worden verzameld te verwerken zoals is uitgelegd in het bijgevoegde informatieblad	☐	☐
4 Ik geef toestemming om tijdens het gesprek geluid- en/of video-opnames te maken en mijn antwoorden uit te werken in een transcript.	☐	☐
5 Ik geef toestemming om mijn antwoorden te gebruiken voor quotes in de scriptie van de student.	☐	☐
6 Ik geef toestemming om mijn functie te vermelden bij de hierboven bedoelde quotes, de rest van de gegevens worden gepseudonimiseerd tot een respondentennummer.	☐	☐
7 Ik geef toestemming om de bij mij verzamelde gegevens te bewaren en in gepseudonimiseerde vorm te gebruiken voor al het verdere onderzoek dat er later mee gedaan kan worden.	☐	☐

Naam deelnemer:

Naam student:

Handtekening:

Handtekening:

Datum: dd-mm-jjjj

Datum: dd-mm-jjjj

Bijlage 5: Ethics and privacy checklist

CHECKLIST ETHICAL AND PRIVACY ASPECTS OF RESEARCH

INSTRUCTION

This checklist should be completed for every research study that is conducted at the Department of Public Administration and Sociology (DPAS). This checklist should be completed *before* commencing with data collection or approaching participants. Students can complete this checklist with help of their supervisor.

This checklist is a mandatory part of the empirical master's thesis and has to be uploaded along with the research proposal.

The guideline for ethical aspects of research of the Dutch Sociological Association (NSV) can be found on their website (http://www.nsv-sociologie.nl/?page_id=17). If you have doubts about ethical or privacy aspects of your research study, discuss and resolve the matter with your EUR supervisor. If needed and if advised to do so by your supervisor, you can also consult Dr. Bonnie French, coordinator of the Sociology Master's Thesis program.

PART I: GENERAL INFORMATION

Project title:	De evaluatie van de bewustwordingcampagne van Geweldig Rotterdam
Name, email of student:	Bente Vermij - 627439bv@eur.nl
Name, email of supervisor:	Romke van der Veen - vanderveen@essb.eur.nl
Start date and duration:	Januari 2023 t/m juni 2023

Is the research study conducted within DPAS **YES**

If 'NO': at or for what institute or organization will the study be conducted?
(e.g. internship organization)

PART II: HUMAN SUBJECTS

1. Does your research involve human participants. **YES**
If 'NO': skip to part V.

If 'YES': does the study involve medical or physical research? **NO**
Research that falls under the Medical Research Involving Human Subjects Act ([WMO](#)) must first be submitted to [an accredited medical research ethics committee](#) or the Central Committee on Research Involving Human Subjects ([CCMO](#)).

2. Does your research involve field observations without manipulations that will not involve identification of participants. **NO**

If 'YES': skip to part IV.

3. Research involving completely anonymous data files (secondary data that has been anonymized by someone else). **NO**

If 'YES': skip to part IV.

PART III: PARTICIPANTS

1. Will information about the nature of the study and about what participants can expect during the study be withheld from them? **NO**

2. Will any of the participants not be asked for verbal or written 'informed consent,' whereby they agree to participate in the study? **NO**

3. Will information about the possibility to discontinue the participation at any time be withheld from participants? **NO**

4. Will the study involve actively deceiving the participants? **NO**

Note: almost all research studies involve some kind of deception of participants. Try to think about what types of deception are ethical or non-ethical (e.g. purpose of the study is not told, coercion is exerted on participants, giving participants the feeling that they harm other people by making certain decisions, etc.).

Does the study involve the risk of causing psychological stress or negative emotions beyond those normally encountered by participants? **NO**

Will information be collected about special categories of data, as defined by the GDPR (e.g. racial or ethnic origin, political opinions, religious or philosophical beliefs, trade union membership, genetic data, biometric data for the purpose of uniquely identifying a person, data concerning mental or physical health, data concerning a person's sex life or sexual orientation)? **NO**

Will the study involve the participation of minors (<18 years old) or other groups that cannot give consent? **YES**

Is the health and/or safety of participants at risk during the study? **NO**

Can participants be identified by the study results or can the confidentiality of the participants' identity not be ensured? **NO**

Are there any other possible ethical issues with regard to this study? **NO**

If you have answered 'YES' to any of the previous questions, please indicate below why this issue is unavoidable in this study.

De lesprogramma's van Geweldig Rotterdam zijn gericht op leerlingen tussen de 12 tot 18-jaar. Om de effectiviteit van de lesprogramma's op de gewenste attitude- en gedragsverandering te evalueren zal het onderzoek deelname van minderjarige leerlingen die hebben deelgenomen aan de interventie omvatten.

What safeguards are taken to relieve possible adverse consequences of these issues (e.g., informing participants about the study afterwards, extra safety regulations, etc.).

Volgens de Nederlandse Sociologische Vereniging moeten informanten met een bijzondere kwetsbaarheid, zoals minderjarigen, het vrijwillige karakter van deelname aan het onderzoek begrijpen. Dit zal daarom nadrukkelijk worden toegelicht voor en na afloop van de interviews. Jongeren van 12 tot 16 jaar geven samen met hun ouders/voogd toestemming, en jongeren vanaf 16 jaar geven zelf toestemming.

Are there any unintended circumstances in the study that can cause harm or have negative (emotional) consequences to the participants? Indicate what possible circumstances this could be.

NO

Please attach your informed consent form in Appendix I, if applicable.

Continue to part IV.

PART IV: SAMPLE

Where will you collect or obtain your data?

Gegevens worden verzameld bij Rotterdamse leerlingen die de lesprogramma's hebben ontvangen en beleidsmakers en jongerenwerkers die de lesprogramma's verzorgen.

Note: indicate for separate data sources.

What is the (anticipated) size of your sample?

Tien respondenten

What is the size of the population from which you will sample?

De lesprogramma's hebben plaatsgevonden op vijf Rotterdamse scholen en in totaal in tien klassen. De lesprogramma's worden verzorgd door jongerenwerkers van JOZ en medewerkers van Stichting Confro.

Continue to part V.

Part V: Data storage and backup

Where and when will you store your data in the short term, after acquisition?

De audiobestanden en transcripten van de opgenomen interviews worden opgeslagen op de laptop en de dropbox van de onderzoeker.

Who is responsible for the immediate day-to-day management, storage and backup of the data arising from your research?

De onderzoeker is verantwoordelijk voor het beheer, de opslag en de reservekopieën van de gegevens

How (frequently) will you back-up your research data for short-term data security?

Door de gegevens op twee verschillende plekken op te slaan (laptop en onedrive), worden de gegevens veilig bewaard.

In case of collecting personal data how will you anonymize the data?

De namen en verdere persoonsgegevens van de respondenten zullen geanonimiseerd worden.

PART VI: SIGNATURE

Please note that it is your responsibility to follow the ethical guidelines in the conduct of your study. This includes providing information to participants about the study and ensuring confidentiality in storage and use of personal data. Treat participants respectfully, be on time at appointments, call participants when they have signed up for your study and fulfil promises made to participants.

Furthermore, it is your responsibility that data are authentic, of high quality and properly stored. The principle is always that the supervisor (or strictly speaking the Erasmus University Rotterdam) remains owner of the data, and that the student should therefore hand over all data to the supervisor.

Hereby I declare that the study will be conducted in accordance with the ethical guidelines of the Department of Public Administration and Sociology at Erasmus University Rotterdam. I have answered the questions truthfully.

Name student: Bente Vermij

Name (EUR) supervisor: R. van der Veen

Date: 26 maart 2023

Date:

Bijlage 6: Codeboom

Gebaseerd op de interviews met de leerlingen, uitvoerders en een docent die betrokken zijn bij de lesprogramma's van #shankdown is de onderstaande codeboom opgesteld.

Selectieve codes	Axiale codes	Open codes
Programmatheorie	Aanleiding	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Belang van een integrale aanpak ▪ Factoren voor messengeweld ▪ Oprichting Geweldig Rotterdam
	Oplossen problematiek	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Heersende taboe op messengeweld ▪ Bewustwording stimuleren ▪ Probleem bij kern aanpakken
	Algemene comments over lesprogramma's	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ervaring met messengeweld ▪ Houding ten aanzien van messengeweld ▪ Attitudeverandering n.a.v. lesprogramma ▪ Comments over de lesprogramma's
Over de Streep	Gebruik interventie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Reacties van de klas ▪ Uitleg over de uitvoering
	Mechanismen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Leerlingen delen ervaringen ▪ Een veilige setting creëren ▪ Dingen over klasgenoten leren ▪ Overeenkomsten tussen elkaar inzien ▪ Sociale controle creëren
	Uitkomsten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Messengeweld bespreekbaar maken ▪ Meer vertrouwen in elkaar
	Belemmeringen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Moeite met ervaringen delen ▪ Invloed van klasgenoten
	Contextuele factoren voor effectiviteit	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Invloed van uitvoerder ▪ Invloed van klasgenoten ▪ Kenmerken van een klas ▪ Invloed buiten de schoolomgeving ▪ Verschil tussen jongens en meisjes ▪ Niet uitmaken wat anderen denken
Shank	Gebruik interventie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Reacties van de klas ▪ Uitleg over de uitvoering ▪ Lange & korte termijn consequenties
	Mechanismen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Inzicht in mogelijke gevolgen ▪ Een uitweg tonen ▪ Inzicht in keuzemogelijkheden ▪ Sociale controle creëren ▪ Messengeweld bespreekbaar maken
	Uitkomsten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Leerlingen zijn anders gaan denken over messengeweld ▪ Attitudeverandering n.a.v. Shank ▪ Gedragsverandering ten aanzien van messengeweld
	Belemmeringen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Aanwezigheid docent
	Contextuele factoren voor effectiviteit	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Invloed buiten de schoolomgeving ▪ Invloed uitvoerder ▪ Aanwezigheid uitvoerders

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kenmerken van een klas ▪ Aanwezigheid docent
Connect	Gebruik interventie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uitleg over de uitvoering ▪ Reacties van de klas
	Mechanismen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Vaardigheden aanrijken ▪ Vaardigheden m.b.t. vertrouwen ▪ Vaardigheden m.b.t. vriendschappen ▪ Peer-to-peer stimuleren ▪ Mensen een podium bieden ▪ Tools meegeven ▪ Belang van een preventieve aanpak ▪ Messengeweld bespreekbaar maken
	Uitkomsten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Eerste contacten vaststellen ▪ Attitudeverandering ten aanzien van messengeweld ▪ Bewustwording in keuzemogelijkheden ▪ Weerbaarder worden
	Contextuele factoren voor effectiviteit	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Invloed van de uitvoerder ▪ Kenmerken van een klas ▪ Kenmerken van een leerling ▪ Contact tussen Stichting Confro en JOZ
#ShanksDown-pledge	Gebruik interventie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Geen deelname ▪ Deelname aan fotoshoots ▪ Plaatsing op eigen sociale media ▪ Plaatsing op sociale media Geweldig Rotterdam
	Mechanismen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Motivatie om pledge online te delen ▪ Motivatie voor deelname ▪ Peer-to-Peer stimuleren
	Uitkomsten	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Doel interventie ▪ Inzien dat ze geen messen moeten dragen ▪ Motivatie om pledge online te delen
	Belemmeringen	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Motivatie om niet deel te nemen ▪ Motivatie om pledge niet online te delen ▪ Voornamelijk jongens die meedoen
	Contextuele factoren voor effectiviteit	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Invloed van klasgenoten

Bijlage 7: Aanbevelingen voor de praktijk en vervolgonderzoek

Naar aanleiding van de beleids- en uitvoeringsanalyse kunnen er een aantal aanbevelingen aan Geweldig Rotterdam worden gedaan, zodat het beleid voor #shanksdown nog effectiever uitgevoerd kan worden. Ook worden er aanbevelingen gedaan voor toekomstig onderzoek.

Aanbeveling 1: Beperk de aanwezigheid van derden

Allereerst lijkt de creatie en aanwezigheid van een veilige sfeer in de klas waarin leerlingen hun ervaringen durven te delen cruciaal voor de werking en effectiviteit van het lesprogramma. Echter, de aanwezigheid van derden – zoals een leerkracht – zou deze veilige sfeer kunnen belemmeren. Dergelijke aanwezigheid zou ertoe kunnen leiden dat een leerling zich niet durft te uiten over messengeweld wegens de angst voor mogelijke gevolgen. Met het oog op de effectiviteit zou de aanwezigheid van derden tijdens het lesprogramma beperkt moeten worden.

Aanbeveling 2: Bied een beloning op korte termijn

Om ongewenst gedrag te beïnvloeden dient er een gedragsalternatief geboden te worden (Van den Bedem et al, 1991, p. 6). Een dergelijk alternatief en de voordelen daarvan kunnen middels het lesprogramma aan de leerling getoond worden. Echter, bij vormen van criminaliteit zien jongeren veelal geen voordelen of beloning wanneer zij het ongewenste gedrag niet meer zouden vertonen, wat het bieden van een effectief gedragsalternatief vermoelijk. Waar de leerling via het lesprogramma stapsgewijs bewust wordt gemaakt van de voordelen van het gewenste gedrag, zou het bieden van een beloning op korte termijn de leerling extrinsiek kunnen motiveren voor deelname én gewenste gedragsveranderingen in standhouden (Baas, 1997). Het inzetten van beloningen op korte termijn – zoals een goodiebag bij deelname - kan zo bijdragen aan het bereiken van de gewenste gedragsverandering.

Aanbeveling 3: Effectiviteit borgen op de scholen

De uitkomsten van het lesprogrammawerken ook na afloop nog door. Naast dat leerlingen zich langer aan de campagne kunnen binden door Fakkeldrager te worden of bij JOZ terecht kunnen voor verdere ondersteuning, kan de schoolomgeving ook na afloop een blijvende rol spelen in de vermindering van messengeweld. Hierbij is het van belang de resultaten van het

lesprogramma op de school geborgd wordt. Hierbij kan gedacht worden aan de verspreiding van de #shanksdown-posters, gezien het feit dat dit niet altijd wordt gedaan. Waar leerlingen dus wel op de foto zijn gegaan en zich via een poster uitspreken tegen het messengeweld wordt de gewenste kritische massa niet bereikt omdat de posters niet worden verspreid. Daarnaast kunnen leerkrachten geïnstrueerd worden hoe zij het onderwerp messengeweld bespreekbaar houden in een klas. Door de resultaten van het lesprogramma ook na afloop te borgen wordt er blijvend bijgedragen aan het succes van de algehele campagne.

Aanbeveling voor vervolgonderzoek

Binnen dit onderzoek is ervoor gekozen om enkel te onderzoeken in hoeverre Over de Streep, Shank, Connect en de #shanksdown-pledges effectief zijn op de attitude- en gedragsverandering van Rotterdamse jongeren ten aanzien van messengeweld. Vervolgonderzoek naar alle interventies van de campagne zal een vollediger beeld opleveren betreft de mate waarin gedragsverandering ontstaat en wordt bestendig buiten de schoolomgeving via de Fakkeldragers en collegetour. De verwachting is dat nieuwe mechanismen en contextuele factoren die de beoogde uitkomsten beïnvloeden ontdekt zullen worden. Door in toekomstig onderzoek gebruik te maken van nulmetingen van de attitude en het gedrag voorafgaand aan een lesprogramma zullen de resultaten betrouwbaarder zijn. Ook zou een groter aantal respondenten tot nieuwe resultaten kunnen leiden.